

2.1.00 ΠΕ/ΜΧ/358

1-7

ΤΕΧΝΗ και ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ - ΣΥΝΤΑΞΗ
ΑΡΗΣ ΒΕΝΕΤΗΣ - ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ:

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ
ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ
ΓΙΑΓΚΟΣ ΠΙΕΡΙΔΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ
ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ
ΟΡΕΣΤΗΣ ΛΑΣΚΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΙΑΣΙΟΣ
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΑΝΔΡΙΩΤΗΣ
ΓΙΑΝΗΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΠΑΣ
ΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΡΗΣ ΒΕΝΕΤΗΣ
Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΜΠΑΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ **1** ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1943

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΕΛΙΔΕΣ 32

ΑΡΙΘ. 1 — ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1943

ΤΙΜΗ Δρχ. 2000

Προσωρινά Γραφεία: ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 11, Τυπογραφείο ΑΡ. Ν. Μαυρίδη

Διαχείριση: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΚΑΛΟΘΕΟΥ

Άλληλογραφία: κ. ΤΑΣΟΝ ΠΑΠΠΑΝ, Κωνστ/λεως 13^α (Υμηττός)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΣΟΦΙΑΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ: Παράπονο μάνας, ποίημα.

ΚΟΥΛΗ ΑΛΕΠΗ: Το παιδί με τη σκούρα ποδιά, ποίημα.

ΓΙΑΓΚΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ: 'Ο «Ηρακλής», διήγημα.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ: Ψυχές μέσα στη νύχτα, ποίημα.

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗ: Στοχασμοί για το Θεό και τη Φύση.

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: Τά χαρτιά του κ. Ειρηνοδίκη, ποίημα.

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ: Άπο τὰ λυρικά τετράδια.

ΟΡΕΣΤΗ ΛΑΣΚΟΥ: Στροφή, ποίημα.

ΓΙΑΝΝΗ ΦΛΙΑΣΙΟΥ: Ήξέψωση, ποίημα.

ΝΑΠΟΛ. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ: 'Η λαιμαριά, διήγημα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΑΝΔΡΙΩΤΗ: FLAMMA, ποίημα.

ΓΙΑΝΝΗ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ: Γλωσσική ανθολογία (ἀπόσπασμα).

ΤΑΣΟΥ ΠΑΠΠΑ: 'Ο θάνατος του κούκλου, ποίημα.

ΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ: 'Η τέχνη του φίλμ (ἀπόσπασμα).

ΑΡΗ ΒΕΝΕΤΗ: Οδυόσας, ποίημα.

Η ΣΚΟΠΙΑ ΜΑΣ:

Γιατί βγαίνουμε, Το θέατρο (Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑ: Φρ. Λόνταλ «Σύζυγοι με δοκιμή»), Κριτικά Σημειώματα ΓΕΡ. Π. ΑΜΠΑΤΗ: Φοίβου Δέλφη: 'Ο Άνθρωπος με την τσάπα», Άστέρη Κοθθατζή: «Επεισόδια», Νάπ. Παπαγεωργίου: «'Ο παράδοξος Γκόζλος», κλπ. κλπ.

ΤΕΧΝΗ και ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΜΑΝΑΣ

“Οξω άπ’ τὸ σπίτι, ὁ μόχτος, ἡ ἀγωνία,
γιὰ τὴ βαρεία τὴ ζήση.
Κόκκινο πρέπει μάγουλο νάνθισει,
κεράσι τὸ χειλάκι νὰ γενεῖ.

Μέσα, τραγούδι, ἀνείπωτη εὐτυχία,
κελάϊδι ἀπὸ ἕνα ἀηδόνι.
Πῶς ἡ καρδιά δαμάζεται ἀπὸ μὴν
μὲ δροσερὴ παιδιάτικη φωνή!

Φτερά τ’ ἀποσταμένο κάνει βῆμα
στὸ γυρισμὸ τὸ βράδυ.
Θὰ τὴ δεχτεῖ τ’ ἀγκάλιασμα, τὸ χάδι,
τὸ πιὸ γλυκὸ ποὺ γίνηκε φιλί.

Παράδεισο τὸ σπίτι, κι’ ὦ τί κρίμα
μιὰ μάνα στὴ βιοπάλη,
μιὰν ὥρα νὰ μὴ βρίσκει τὴ μεγάλη,
τὴν ἄμετρη χαρὰ τῆς νὰ γευτεῖ.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΤΗ ΣΚΟΥΡΑ ΠΟΔΙΑ

Χλωμό παιδί,
 με την ποδιά τή σκούρα,
 που κάθεσαι μονάχο στο μπαλκόνι
 κι' αφαιρεμένο βλέπεις πρὸς τὴ θάλασσα,
 πόσον καιρὸ σὲ ξέρω!
 Τὰ πλεγμένα σου, ἀδύναμα χεράκια,
 φιόγκος λευκός,
 πὺ ἕνα πικρὸ ἐνδεχόμενο ὑποβάλλει,
 τὸ χεῖλος τ' ἀναδιπλωμένο,
 κι' ἀπάνω ἀπ' ὄλα ἢ θλίψη τῶν ματιῶν σου
 τῶν καστανῶν,
 μοῦ εἶναι τόσο γνωστά,
 τόσο οἰκεία,
 πού, διαπερνώντας μονομιᾶς,
 σὰ χρυσὸ βέλος,
 τὴ θύμησή μου,
 τὴν πλημμυροῦν ἀπὸ μιὰ ὀλόγλυκην ὀδύνη.
 Κι' ἀλήθεια,
 ὅσο κι' ἂν πάντα ἀχνογελοῦσε,
 φριχτὰ βασανιζότανε ὁ πατέρας,
 μεγαλοφραμελίτης καθὼς ἦταν,
 γιὰ νὰ ἐπαρκέσει σ' ὄλα.
 Κι' ἡ μητέρα
 καὶ τὰ μεγάλα ἀδέρφια κι' οἱ ἀδελφές σου,
 ἀπὸ τοῦ μόχθου,
 μέρα με τὴ μέρα,
 συντρίβονταν τὸ τραχὺ βάρος,
 γιὰ νὰ ἐνισχύσουν πρὸ παντὸς ἐσένα,
 πὺ ἦσαν ἢ ἀδυναμία καὶ τὸ ἴνδαλμά τους,
 ὅσο κι' ἂν ὄχι ἀνάξια
 γιατί, βέβαια,
 μακρὰ ἀπὸ νᾶσαι ἀφαιρεμένο
 κι' ἀδιάφορο, καθὼς φαινόσουν,
 ἀντίθετα, ἀπὸ ἐπίγνωση βαθεῖα τοῦ χρέους σου,
 σὰν ἔξω ἀπ' τὴ ζωὴ κι' ἔθω ἀπ' τὸν κόσμο,
 σὲ στοχασμοὺς καὶ σὲ ὄνειρα ἀφηνόσουν
 γιὰ μιὰ πιὸ δίκαιη ζήση
 καὶ πιὸ τέλεια.
 Χλωμό παιδί,
 με τὴν ποδιά τή σκούρα,
 που κάθεσαι μονάχο στο μπαλκόνι
 κι' αφαιρεμένο βλέπεις πρὸς τὴ θάλασσα,
 ὅσα ἔχω χρόνια σ' ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου.

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

Ο "ΗΡΑΚΛΗΣ"

"Ἐτρωγε σ' ἕνα μικρὸ καὶ χαμηλοτάβανο ἐστιατόριο τῆς ὁδοῦ... μὰ δὲν ἔχει σημασία. Τάχα τὸ διάλεξε, ἐπειδὴ εἶταν οἰκονομικὸ ἢ ἀπὸ φόβο, μήπως σ' ἕνα ψηλοτάβανο φανεῖ πιὸ κοντός;

Οἱ ταχτικοὶ πελάτες τὸν ἔβλεπαν στὸ τραπέζι μόνο του. Κάποτε τὸν συντρόφευαν δυὸ ἄλλοι νέοι — συνάδελφοί του στὸ ἐμπορικὸ πὺ ἐργαζόταν — μὰ εἶταν πάλι, σὰ νὰ βρισκόταν μόνος. Κουβέντιαζαν μεταξὺ τους ξεχνώντας τὸν τρίτο, σύντροφο τοῦ τραπέζιου καὶ τῆς δουλειᾶς. "Ἐμπαινε κι' ἐκεῖνος στὴν κουβέντα τους, μὰ οἱ ἄλλοι δυὸ συνέχιζαν ἄνευ νὰ προσέξουν τί εἶπε. "Ἄν δευτέρωνε, ἐκεῖνοι μὲ τίς ζωηρὲς δικές τους σκεπάζαν τὴ χαμηλὴ δική του φωνίτσα. Τοῦ στοίχιζε, φαίνεται, γιατί ἔσκυβε στὸ πιάτο του μὲ μιὰν ἔκφραση ἀνθρώπου, πὺ βρέθηκε τυχαῖα στὸ τραπέζι τοῦ ἐστιατορίου μὲ δυὸ ἀγνώστους. Καμωνόταν πὺς ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴν παρουσία τους. Κι ὅταν πάλι ἔτρωγε μόνος, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲ μπορούσε νὰ φανεῖ ποιὸς εἶναι. Τὸν ἔκρυβαν οἱ πελάτες τῶν γειτονικῶν τραπέζιων, πὺ ὄλο κι' ἔσφιγγαν τὸ δικό του. Τὸν ξέχναγαν. Θὰ τὸν ξεχνοῦσαν κι οἱ περίεργοι, ἂν κάτι ἀπρόοπτο δὲν ἔρχόταν ν' ἀλλάξει τὴν κατάσταση. Καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ μὴν προσέξει μιὰ νέα κατάσταση;

"Ὅχι πολὺ κοντός, μὰ οὔτε καὶ μέτριος. "Ἐδειχνε — χωρὶς νὰ εἶναι — λειψὸς καὶ σὰν περπατοῦσε σοῦ ἔφερνε μιὰ μακρυνὴ ἀνάμνηση τῶν λιλιπούτῃδων. Τὸ πρόσωπό του χλωμό, μὲ μιὰν ἀόριστη, λίγο μελαγχολικὴ ἔκφραση. Κοστοῦμι σταχτι καὶ ἀστράπατσόριστο, γραβάτα σταχτιά, ρεμπόμπλικα σταχτιά κι αὐτὴ μὲ ψηλὸ τεπέ, γιὰ νὰ τοῦ δίνει ἄερα.

Δὲν ἤξαιραν τ' ὄνομά του, γιατί κανεὶς δὲ φρόντισε νὰ τὸ μάθει. Ποιὸς ὁ λόγος; Μήπως ὑπῆρχαν δυὸ ὅμοιοι στὸ ἐστιατόριο, γιὰ νὰ τὸν μπερδέψουν, δυὸ ὅμοιοι πὺ νὰ τοῦ ἀνεθάσουν τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη;

"Ἐνα βράδυ, κάποιος ἀπὸ τὸ διπλανὸ τραπέζι, πὺ εἶταν στὸ κέφι, θέλησε ν' ἀστερευθεῖ μαζί του. Πῆρε ἕνα ἄσπρο μακρουλὸ χαρτί καὶ χάραξε μὲ κεφαλαῖα γράμματα αὐτὰ τὰ λόγια: «Προσοχή! ΕΥΘΡΑΥΣΤΟΝ». "Ἐπειτα τὸ ἀνέμισε σὰ σημαία καὶ εἶπε χαμογελώντας στὴν παρέα του:

— Ποιὸς ἀπὸ σᾶς θὰ δεχόταν νὰ τὸ καρφισώσῃ στὴν πλάτη του;

— Ἐγώ! φώναξαν κι οἱ τρεῖς μαζί.

— Θάρρος λοιπόν! εἶπε τὸ πειραχτήρι, δίνοντας τὸ χαρτί σ' ἕνα ψηλὸ νέο με ὤμους καὶ μπράτσα.

Μὰ ὁ νέος, ἀφοῦ σκέφτηκε μιὰ στιγμή, κούνησε τὸ κεφάλι ἀρνητικά. Τὸ ἴδιο ἔκαναν κι οἱ δυὸ ἄλλοι. "Ἐβρισκαν πολὺ σκληρὸ τὸ πείραγμα. Ὁ πρῶτος ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ παραιτηθεῖ. Μόνο πὺ ἄλλαξε γνώμη. Ἄντι τῆς πλάτης προτίμησε τὸ τραπέζι, γιὰ νὰ τὸ διαβάσει ὁ ἴδιος. Σηκώθηκε, τ' ἀκούμπησε στὴ θέση πὺ θὰ καθόταν ὁ ἀναμενόμενος καὶ γύρισε στὴν παρέα του.

"Ἐκεῖνος ἔφτασε ὄπως πάντα: μὲ ὕφος ἀνθρώπου πὺ διψᾷ γιὰ σημασία. Διάβασε τὴ χάρτινη ταμπέλα, μὰ κανένα μορφασμὸ δὲν ἔκανε. Φώναξε τὸ γκαρσόνι καὶ τοῦ εἶπε:

— Ξέχασες ἐδῶ αὐτὸ τὸ χαρτί...

— Αὐτὸ τὸ χαρτί; Πρῶτη φορὰ τὸ βλέπω...

— Πάρτο από δω, σέ παρακαλώ.

— Αμέσως...

— Κι άλλη φορά νά προσέχεις...

— Μὲ συγχωρεῖς. Κάνεις λάθος. Κάποιος ἄλλος θὰ τῷθαλε...

Ἔφαγε σάν πάντα, ἀποφεύγοντας νά ρίξει ματιές στὰ γειτονικά τραπέζια.

Ἄσφραϊνόταν τὸν κίνδυνο ἢ δὲν εἶχε περιέργεια νά γνωρίσει ἐκεῖνον, ποῦ ἔκανε τὸ τσουχτερό ἀστεῖο; Ποιὸς ξαίρει! Τὸ βέβαιο εἶναι, ὅτι σὲ τέτοιες περιστάσεις ἀπόφευγε νά σκαλίζει. Ποιὸ τ' ὄφελος;

Ἀπὸ κείνο τὸ βράδυ, ὅταν ἔμπαινε στὸ ἐστιατόριο, στ' ἀφτιά του ἔφταναν μερικά ψιθυρίσματα: «Προσοχή! Εὐθραυστον!» Τὸ πειραχτήρι, μολαταῦτα, δὲν ἔμενε ἱκανοποιημένο. Ἐπειδὴ τὰ δυὸ αὐτὰ λόγια εἶταν δυσκολοπρόφερτα καὶ κινδύνευαν νά ξεχαστοῦν, πήρε πάλι ἓνα κομμάτι χαρτί κι ἔγραψε δυὸ γαλλικὲς λέξεις δυσκολότερες ἀπὸ τὶς πρῶτες: «Attention! FRAGILE».

— Πῶς; Πῶς; ρώτησαν οἱ ἄλλοι.

— Ὁ κύριος Φραζίλ! εἶπε ὁ ψηλὸς νέος, ποῦ κουτσοκαταλάβαινε τὰ γαλλικά.

— Ὁ κύριος Φραζίλ! τί θὰ πεῖ;

— Εὐθραυστος!

— Χά! χά! Ὁ κύριος εὐθραυστος!

— Σ' ἀρέσει;

— Ἄν μ' ἀρέσει;... Τοῦρχεται γάντι!

— Ποῦ πᾶς καὶ τὰ βρίσκεις, ἀθεόφοβε!

Ἐκοψαν τὴν κουβέντα τους ν' ἀκούσουν τὴ διαμαρτυρία τοῦ γκαρσονιῶ.

— Μὰ σοῦ εἶπα κυρ Ἡρακλῆ, δὲν ξαίρω τίποτα. Ἐδῶ μπαινοβγαίνει τὸς κόσμος. Μπορῶ νά κάθομαι καὶ νά φυλάω τὸ τραπέζι σου.

— Ἡρακλῆ! Τὸν ἔλεγαν λοιπὸν Ἡρακλῆ!

Γύρισαν καὶ κοίταξαν τὸ λεπτοκαμωμένο ἀνθρωπάκι, ἀναμέτρησαν τὸ μπόι του κι ὅταν τὸν εἶδαν νά σηκώνεται καὶ νά βγαίνει, εἶπαν:

— Ὁ Ἡρακλῆς περνᾷ! Προσοχή!

Εἶχαν ξεχάσει τὰ παρατσούκλια.

***

Τὸ μεσημέρι ἐκεῖνο μπήκε φουριαστός μ' ἓνα χαρούμενον ἀέρα. Ἔβγαλε προσεχτικὰ τὴ σταχτιά του ρεμπούμπλικα, ἔσιαξε τὰ λίγα μαλλιά του καὶ κάθησε. Ἄντ' νά διαβάσει τὸν κατάλογο ποῦ τοῦ ἔφεραν, κοίταζε καὶ ξανακοίταζε τὴν πόρτα. Στὸ ἀριστερὸ του χέρι ἔλαμπε μιὰ βέρα, ποῦ γιὰ πρώτη φορά ἔθλεπαν οἱ πελάτες τῶν γειτονικῶν τραπέζιων.

Ἡ ἀρεθωνιαστικὰ δὲν ἄργησε νά φανεῖ.

Ψηλὴ, χλωμὴ, μὲ γαλανὰ μάτια, μὲ ἄσφα χεῖλη, μὲ ἄτονες χειρονομίες, θὰ τὴν ἔπαιρνες, μ' ὅλο ποῦ δὲν εἶχαν καμιὰ ὁμοιότητα, γιὰ κάποια ἀδερφή του.

Τῆς πήρε ἀπὸ τὸ χέρι τὴν τσάντα, τὴν ἔβαλε νά καθήσει στὸ βάθος καὶ τῆς ἔδωσε τὸν κατάλογο. Ἐπειδὴ ἐκεῖνη βρισκόταν σὲ ἀμηχανία, τῆς ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τὸ φαῖ, ποῦ νόμιζε καλότερο. Ἡ κοπέλα, ἀφοῦ παράγγειλε, ἔμπλεξε τὰ χέρια, τοῦ χαμογέλασε καὶ κάτι τοῦ εἶπε.

Ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε. Μιλοῦσε καὶ χειρονομοῦσε εὐχαριστημένος ποῦ εἶχε κάποιον ἀπέναντί του, κάποιον ποῦ τὸν πρόσεχε.

Ἀφοῦ ἀπόφαγαν, ἔβγαλε ἓνα ποῦρο, ποῦ στὰ ψιλὰ του δάχτυλα φαινόταν τριπλάσιο, τὸ ἄναψε, τράθηξε μερικὲς ρουφηγιές καὶ πήρε σοβαρὸ ὕφος. Εἶταν ἡ πρώτη δοκιμὴ ποῦ ἔκανε, πῶς θὰ εἶταν αὔριο, παντρεμένος μὲ τὴ γυναίκα ποῦ εἶχε ἀπέναντί του.

Ποιὰ εἶταν; Πῶς κατόρθωσε νά συνεννοηθεῖ μαζί της καὶ νά τὴν τραθῆξει; Πῶς νά τὴν κάνει νά δεχτεῖ νά γίνει γυναίκα του;

Ἡ Γεωργία — ἔτσι τὴν ἔλεγαν — εἶταν ὑπάλληλος στὸ ἀντικρινὸ ἐμπορικὸ, ποῦ δούλευε ὁ Ἡρακλῆς. Οὔτε σὲ γλέντια πήγαινε, οὔτε φίλους εἶχε, οὔτε κυκλοφοροῦσε στοὺς δρόμους μὲ φιλενάδες. Μαζευόταν νωρὶς στὸ σπίτι, ὅπου πάντα κάτι ἔκανε. Κάποτε τραγουδοῦσε. Τὶς περισσότερες ὁμῶς φορές ἓνα παράπονο ἀνέβαινε στὰ πικραμένα της χεῖλη: πάτησε τὰ τριάντα καὶ κανέννας δὲν τὴ ζήτησε. Καὶ ρωτοῦσε τὸν καθρέφτη: «Ἄσκημη ἢ ἀδέξια;»

Ζήλευε τὴν τύχη τῶν τριῶν κοριτσιῶν ποῦ δούλευαν μαζί της. Ἡ πιὸ μικρὴ, δεκαεπταεὶς μόλις χρόνων, χωρὶς καλὰ-καλὰ νά καταλάβει πῶς ἔγινε, παντρευόταν τὶς ἡμέρες ἐκείνες μ' ἓνα συμπαθητικὸ παλληκάρι. Ἡ δευτέρη, τρία χρόνια μεγαλύτερη, τῷσκασε μὲ κάποιον ποῦ ἀγαποῦσε, κι ἡ τρίτη, ἡ «ταμίας», μιὰ ἀφράτη κοπέλα, εἶταν σπιτωμένη μὲ τὸν καταστηματάρχη καὶ περνοῦσε ζωὴ χαρισάμενη. Τὸ ἀπίστευτο εἶναι, πῶς αὐτὴ τὴν «ταμία», ποῦ πρὶν ἀπὸ τὸν καταστηματάρχη εἶχε ἓνα μηχανικὸ, τὴ ζήτησαν δυὸ φορές, μὰ ἀρνήθηκε. Δὲν εἶταν τοῦ γούστου της. Ἐδιώξε δυὸ γαμπρούς, ἐνῶ στὴν ἴδια, τὴ Γεωργία, οὔτε ἓνας δὲν παρουσιάστηκε. Τύχη μιὰ φορά κι ἡ δική της! Καὶ τὰ χρόνια περνοῦσαν — πῶς περνοῦσαν τὰ χρόνια!

Ἡ μητέρα της — δὲν εἶχε παρὰ μιὰ μητέρα — ἔξαιρε τὸ παράπονό της καὶ τὴν ἔβαζε μπροστά. «Μὴ τὰ βάζεις μὲ τὴν τύχη σου. Φταῖς ἐσὺ ἢ ἴδια, ποῦ περιμένεις τοὺς ἄντρες νά σοῦ χτυπήσουν τὴν πόρτα. Ἄν δὲν κουνηθεῖς μόνη σου, δὲ γίνεται τίποτα. «Σὰ νά εἶναι εὐκολο», συλλογιζόταν ἡ Γεωργία κατεβάζοντας μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι. «Ἄλλοι ποῦ τῷχει...»

Ἐνα βράδυ, στὸ σπίτι κάποιου συναδέλφου της ποῦ γιόρταζε, ἔγινε κείνο ποῦ περίμενε: τὴ ζήτησε ὁ Ἡρακλῆς! Ποιός; Ὁ Ἡρακλῆς! Ποτὲ δὲν τῆς πέρασε ἡ ἰδέα, πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ κουβεντιάζε μαζί της γιὰ τὰ πιὸ ἀδιάφορα πράγματα, θὰ κατάληγε νά τὴ διαλέξει σύντροφο στὴ ζωὴ του. Δὲ γέλασε, δὲν τὸν εἰρωνεύτηκε. Τοῦπε μόνο: «Ἀφισέ με νά σκεφτῶ...» Σκέφτηκε ὅλη τὴ νύχτα στὸ κρεβάτι της καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ἡρεμῆ κι ἀσυγκίνητη, τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπάντηση: «Ναί!»

Δὲν εἶταν δὰ καὶ τόσο ἄβγαλτος, ὅσο τὸν ἔβρισκε ἡ μητέρα της! Περιποιητικός, πρόθυμος, εἶχε ἓνα σωρὸ σχέδια γιὰ τὸ μέλλον τους. Μιλοῦσε κι ὄλας μαζί της, πῶς θὰ βολέψουν τὸ σπιτικό τους. Θὰ πήγαιναν κάπου μακριά, σὲ κανένα προάστειο, γιὰ νάχουν καθαρὸν ἀέρα... καὶ τὴν εὐχαρίστησε τῆς διαδρομῆς, γιὰτὶ ὁ μισθὸς δὲν τοὺς ἐπέτρεπε ἄλλα ξανοίγματα...

Τί παρεξηγημένος! συλλογιζόταν ἡ Γεωργία. Οὔτε γελοῖος, οὔτε νευρικός, οὔτε κακός! Ἄχ! αὐτοὶ οἱ «καλοὶ» συνάδελφοι! Εἶχε βέβαια νεῦρα, τοῦ πέρασαν ὁμως μετὰ τ' ἀρεθωνιάσματα.

Δυὸ φορές τὴ βδομάδα, ἡ Γεωργία ἔτρωγε στὸ ἐστιατόριο, μὲ τὸν ἀρεθωνιαστικὸ της. Ἦθελε ν' ἀποφύγει αὐτὸ τὸ περιττὸ ἔξοδο, μὰ ὁ Ἡρακλῆς ἐπέμενε τόσο πολὺ! Εὐχαριστιόταν νά τὴν ἔχει δίπλα του, νά τὴν περιποιεῖται, νά τῆς κουβεντιάζει. Μὰ καὶ γιὰ τὴν ἴδια, τὸ πήγαινε — ἔλα στὸ ἐστιατόριο, εἶταν ἓνα εὐχάριστο διάλειμμα, στὴ μονότονη ζωὴ ποῦ περνοῦσε μὲ τὴ μητέρα της. Ἐπειτα, εἶχαν τόσα πράγματα νά ποῦνε!

Στὸ πρόσωπο τοῦ Ἡρακλῆ φύσηξε ἓνας ἀέρας αἰσιοδοξίας. Ἀέρας ἀνθρώπου, ποῦ ἔπαψε νά βασανίζεται ἀπὸ ἐρωτηματικά, ποῦ ταχτοποιήσε τὶς ἐσωτερικὲς του ἀνωμαλίες. Ἐμπαινε μὲ σταθερὸ βῆμα στὸ ἐστιατόριο, ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὶς ματιές ποῦ τοῦρχιζαν ἀπὸ τὰ γειτονικά τραπέζια, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν

παρουσία των δυο συναδέλφων στο δικό του τραπέζι. Αυτό τους έκανε, φαίνεται, όμιλητικούς και καταδεχτικούς: μά τώρα πιά ο Ήρακλής δεν άπαντούσε στις έρωτήσεις τους παρά με δυο ή τρία λόγια. Κι αυτά άφηρημένα. Είχε τόσα άλλα να σκεφτεί!... να κάνει!...

Οί πελάτες των διπλανών τραπεζιών άρχιζαν πάλι να συνειθίζουν τη νέα κατάσταση, που δημιούργησε ο Ήρακλής με τη συντρόφισσά του. Οί δυο φορές έγιναν τρείς τη βδομάδα και μερικοί τους νόμισαν κι όλας παντρεμένους. Θά τους ξεχνοούσαν λοιπόν, με την εύκολία που ξεχνάει κανείς κάτι που συνειθίζει, αν ή άτμόσφαιρα δεν άλλαζε πάλι στην άπόμερη εκείνη γωνιά.

Μιά Κυριακή — μήπως δεν είναι ή χειρότερη μέρα της έβδομάδας; — ο Ήρακλής παρουσιάστηκε με την όψη άνω - κάτω, Μελαγχολικός; πικραμένος; πονεμένος; Μόνος! Προχώρησε και κάθησε βαρύν στην ταχτική του θέση. Έβγαλε άργά τη σταχτιά του ρεμπούμπλικα. Και τη στιγμή που σήκωσε το χέρι να σιάξει τα μαλλιά του, το γκαρσόνι είδε, πώς ή βέρα έλειπε από το δάχτυλό του. Ή βέρα που έδειχνε μ' ύπερηφάνεια, ή θαυματουργή βέρα που τον έκανε χαρούμενο, δεν ύπήρχε πιά.

Έφαγε, άναψε τσιγάρο και βυθίστηκε σε συλλογισμούς. Άξαφνα τζάκωσε το γκαρσόνι να ψάχνει άλλη μιá φορά με τα μάτια το δάχτυλό του.

— Άδυνάτισες, κυρ - Ήρακλή, τίς τελευταίες μέρες.

— Τόσο πολύ, που έπεσε ή βέρα από το χέρι μου.

— Ά! Έπεσε;

— Ναι! Δεν την έβγαλα, έπεσε.

— Κι εγώ νόμιζα πώς τα χαλάσατε...

— Έγώ; Ποτέ! Εκείνη τα χάλασε... εκείνη με τη μητέρα της. Τί; Δεν το περίμενες; Έγώ το περίμενα. Περνούσα τόσο καλά μαζί της, που δεν είταν δυνατό ή κατάσταση αυτή να διαρκούσε.

Το γκαρσόνι κούνησε μελαγχολικά το κεφάλι του και πήγε να σερβίρει έναν καινούργιο πελάτη. Έπειτα, πλησίασε πάλι τον πικραμένο, πουταν χαμένος μες τους καπνούς.

— Άλήθεια, ποτέ δε μούπες... Ποιός είχε βάλει στο τραπέζι μου εκείνη την ταμπέλα;

— Ποιά ταμπέλα;

— Με την περίεργη εκείνη έπιγραφή: «Προσοχή! Εύθραυστον».

— Δεν... δεν είταν για σένα. Την ξέχασε ο πελάτης, που έφαγε πριν έρθεις.

Τόμαθα άργότερα.

Ο Ήρακλής χαμογέλασε είρωνικά:

— Κανένas δεν την ξέχασε. Την έφτιαξαν και την άκούμπησαν εδώ έπίτηδες, γιατί το «εύθραυστον» είμαι εγώ. Το ξαίρεις, μά θέλησες να με γελάσεις.

— Ποτέ δε σκέφτηκα...

— Και ξαίρεις γιατί; Γιατί το βρίσκεις έπιτυχημένο. Κι εγώ το ίδιο. Μόνο δεν ξαίρω, αν έχω τίποτα άπ' το γιαλι κι άπ' το κρύσταλλο. Νομίζουν όμως πώς μπορώ να ραγίσω σαν αυτά.

Σηκώθηκε και πήρε το καπέλο του. Σαστισμένο το γκαρσόνι, τον έβλεπε που έφυγε κι ούτε να τον χαιρετήσει δεν τόλμησε. Είταν ή πρώτη φορά που τον άκουε να μιλάει έτσι. Μά κι ή τελευταία.

Την άλλη μέρα ο Ήρακλής παρουσιάστηκε στο έστιατόριο τσαλακωμένος, μελαγχολικός, όπως πριν από το «γεγονός». Κι από τότε δεν άλλαξε έκφραση.

ΓΙΑΓΚΟΣ ΠΙΕΡΙΔΗΣ

ΨΥΧΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Είχεν ή σάρκα της
τ' άρωμα των Μαγιάτικων άνθων
και των καρπών
του Αυγούστου:
κάτι σαν γιασεμί και σαν ροδάκινο
κ' είχεν ή άγάπη της
τόν κοχλασμό του μούστου.

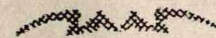
Πυρά ήταν τα ρόδα των φιλιών της
και τα βελούδα των χαδιών της...

Έρμαιο πόθων και παθών με βρήκε
στα μέρη της νυχτός
και μ' άπλωσ' ένα μαραμένο,
κέρινο
χέρι.
Την άκολουθήσα
δίχως μιá λέξη να ψελλίσω...

Μπορούσε όποιοιδήποτε να πάρει
κ' εγώ μιάν όποιαδήποτε ν' άκολουθήσω.

Κι' όμως
είχεν ή σάρκα της
τ' άρωμα των Μαγιάτικων άνθων
και των καρπών
του Αυγούστου:
κάτι σαν γιασεμί και σαν ροδάκινο...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΣΗ

Τίποτα δὲ μᾶς ἀπόδειξε ἀκόμα τὴν αὐτόνομη κι' ἀνεξάρτητη ἀπ' τὴν ὕλη ὑπαρξή πνευματικῶν μορφῶν.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ παραδεχθῆ τὴν ὑπαρξή πνεύματος μέσα στὴν ὕλη, ἀφοῦ ἀκόμα δὲν κατορθώθηκε ν' ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη μιὰ τέτοια εἰκασία. Μὰ εἶναι παράλογο καὶ ἐντελῶς ἀστήρικτο νὰ φανταζόμαστε αὐτόνομη κατάσταση τῶν πνευμάτων. Οἱ διαφορὲς ὀρισμένων λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπινου ὄργανισμοῦ, ἀνεξήγητες ἀκόμα μὲ τὸν ἐπιστημονικὸ τρόπο τῆς μηχανικῆς καὶ χημείας, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ δεχτοῦμε τὴν ἔννοια πνεύματος, πού νὰ κινεῖται μέσ' στὴν ὕλη. Μὰ ποιά εἶναι ἡ περίπτωση μέσ' στὴν παγκόσμια οἰκονομία, πού θὰ μᾶς παρουσίαζε τὴν ἀνάγκη νὰ φανταστοῦμε ἕνα καθαρὰ ἄυλο πνεῦμα, αὐτοδύναμα καὶ αὐτενεργὰ ἐλεύθερο ἀπὸ τὴ συνάφεια τοῦ ὕλικου στοιχείου; Ἐκτὸς ἂν θέλουμε, ἀπορρίπτοντας κάθε στοιχεῖο θετικῆς πείρας καὶ παρατήρησης, νὰ σχηματίσουμε τίς ιδέες μας ἀπὸ μιὰ περιφρόνηση τῆς ὕλης, σχηματίζοντας γι' αὐτὴν γνώμη ὄχι καθολικὰ ἐμπεριστατωμένη, μὰ μόνο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἀνθρώπινης σάρκας!

★

Ἡ θεότητα εἶναι μιὰ ἀντίληψη δική μας, μιὰ ἀνάγκη τῆς φαντασίας μας, πού μπορεῖ νὰ διαψευσθῆ κάποτε. Ἡ ὑπαρξή μας ὅμως καθὼς καὶ ἡ ὑπαρξή τοῦ Κόσμου, ὅπως τὸν βλέπουμε καὶ τὸν ἐξηγοῦμε, πῶς μπορεῖ νὰ διαψευστῆ τάχατες; Πῶς μποροῦν οἱ σκιὲς νὰ διαψεύσουν τῆς ὑπάρξεως; Τοῦναντίον τίς τονίζουμε καὶ τίς ὁμορφαίνουνε μόνο. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ, πού σχηματίζεται σ' ἐμᾶς κάποτε, ἀντὶ νὰ πιστοποιῆ τὴ δική του ὑπαρξή, διαπιστώνει κατηγορηματικά, μόνο, τὴν ὑπαρξή τοῦ Κόσμου, πού τὸν βλέπουμε καὶ τὸν ἐννοοῦμε. Ὁ Κόσμος δὲν εἶναι ἡ σκιά τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ σκιά τοῦ Κόσμου.

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

ΤΑ ΧΑΡΤΙΑ ΤΟΥ Κ. ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΗ

Ἔνα μεσημέρι κάτω ἀπ' τὴν ἐλιά
Κάθισε ἕνας ξένος
Λίγο σοβαρός, λίγο λυπημένος
Κι' ἔψαχνε, ὄλο ψάχνει φακέλλους καὶ χαρτιά
Συνοφρυωμένος.

Κρουσταλένια αἰθρία, χάρμα οἱ οὐρανοὶ
Κι' ἀσημένιοι θρόοι

Ἴσκιοι βελουδένιοι, κι' ὕπνοι γαλανοὶ
Κι' ὄλο νὰ λαγγεῦει στὴν ρεμβῆ ἀκοῆ
Τὸ μελισσολόι.

Ἄσε τὰ χαρτιά σου, ἀφέντη Εἰρηνοδίκη,
Ἄσε τὰ χαρτιά
Δὲν ἀκοῦς τί λέει; γι' ἄκου τὸ τζιτζίκι
Ποῦ ὄλο τραγουδᾷ.
Τὶ νάχεις κερδίσει, κι' ἄρα τί σ' ἀνήκει,
Κύριε Εἰρηνοδίκη;

Λαλαγάει στὸν ἴσκιο δρόσου ἀνασαιμιὰ
Λαγκαδίσια εἰρήνη.
Μόνο ἕνας θὰ κρίνει.
Ὁ Θεὸς θὰ κρίνει τ' ἄδικα χαρτιά.
Μ' ἄκου πῶς τριλλίζουν σὰν νὰ λένε οἱ σπῖνοι
Τὶ νάχουν κερδίσει τ' ἄσπρα σου μαλλιά.

Τ' ἀμάξι νὰ κινήσει πού ἀπ' ὦρα ἀδημονεῖ,
Τ' ἀμάξι πού προσμένει,
Κι' ἔλα τὰ μάτια κλεῖσε στὸν ἴσκιο τὸ παχὺ
Νάρθουν οἱ Ἄγγελοι ὕπνοι, οἱ Ἄγγελοι οἱ γαλανοὶ
Ὡραῖοι ἀπεσταλμένοι.

Οἱ Ἄγγελοι νάρθουν ὕπνοι μὲ τὰ χρυσᾶ σπαθιά
Μέσ' τὴν χρυσή τους θήκη,
Ἀφέντη Εἰρηνοδίκη,
Κι' ὁ ἀγέρας νὰ μαδήσει στὸ ρέμα τὰ χαρτιά.
Μονάχα ὁ ὕπνος, μόνο δῶ κάτω ἀπ' τὴν ἐληά
Νὰ τ' ὄλο πού σ' ἀνήκει,
Ἀφέντη Εἰρηνοδίκη.

• ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΛΥΡΙΚΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ

Η πιό αγνή έκφραση δίνεται απ' την καρδιά κι' όχι από τον εγκέφαλο. Γιατί σε τούτον ποτέ δεν μπορεί να έχει την πηγή και τη ρίζα του ο λυρισμός, η ουσία της τέχνης.

Ω πνέμα, άνθισες τα μονοπάτια και μοσκοβόλησες τις στεριές, τις θάλασσες και τους ουρανούς. Φύσηξες την πνοή σου ολούθε. Εγίνες η δημιουργική δύναμη, ανάσα της κοσμικής, αιώνιας ροής. Κύλισες τον ακατέργαστον όγκο της ύλης σκαλίζοντας απάνου του την ιδεατή μορφή, που είναι η έκφραση της ουσίας των όντων. Ξανάπλασες τον κόσμο και τη ζωή απ' το τίποτα.

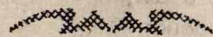

Ω φύση, ανυμνώ το τραχιό μεγαλείο σου! Τη θεότητα της σκληράδας που ατσαλώνει με τον αγώνα το πνέμα και το κορμί. Τώρα που βλέπω τα χέρια μου να είναι σαν τα χέρια των ανθρώπων της πολιτείας, καταλαβαίνω πόσο αξίζεις. Τα χέρια τούτα που δούλεψαν το θεό, σκληρά και σταρένια απ' το κάμα, κι άπλωναν στις αφάνες και ζουλούσανε τα πουρνάρια, αδύνατα, απαλά και ντελικάτα τώρα σαν τα λεφτά κι γυναικεία χέρια των ανθρώπων της πολιτείας. Πόσο ντρέπουμε για τὸ κατάντημα αφτό. Θα έδινα όλο τὸν κόσμο και την ψυχή μου, αν ξαναγύριζα εκεί.

Κυτώ τις λυκότρουπες του θουνού κι' έτσι λέω. Για όλα έγινε ένα καταφύγιο, που τα σπρώχνει το ζωόδικο ένστιχτο. Για τα φίδια οι τρύπες και τα αγριμια και για τον πρωτόγονο οι σπηλιές και μόνο για τον άνθρωπο δεν υπάρχει πουθενά ούτε ένα καταφύγιο, ένα κάλυθι...

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

ΣΤΡΟΦΗ

Είναι στο Νείλο κάτι δλόλευκα πουλιά
πού την τροφή τους μέσ' στη λάσπη άναζητάνε
Κι' όταν μετά στον ούρανό ξαναπετάνε,
λάμπουν χιονάτα ως πρίν στα ήλιοφιλιά.

"Α! νά μπορούσες, ω ψυχή κι' έσύ ως βουτās
μέσα στη λάσπη που τὰ πάντα έχει καλύψει,
κάθε φορά λαμπρότερη προς τὰ ύψη
σάν τὰ πουλιά του Νείλου νά πετās!

ΟΡΕΣΤΗΣ ΛΑΣΚΟΣ

ΕΞΥΨΩΣΗ

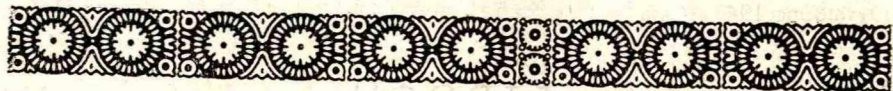
"Ενα άλογο σου γράφτηκε νά κυνηγās, καρδιά,
πού χλιμιντρā λές και μεθā στον ίδιο θόρυβό του
τρέχει σά φλόγα την αύγή, σάν ίσκιος τή βραδιά,
και συ παίρνεις για δρόμο σου τὸ δρόμο τὸ δικό του.

"Ενα άλογο, που ὁ πόθος του λές κι' είναι δω στη γή,
νά φτάσεις μες τὰ πέλαγα, τὸν ήλιο που ψηλώνει,
και που συχνά τὰ μάτια σου τὸ βλέπουν την αύγή,
ένα με τ' άσπρα σύννεφα τή φλόγα νά ζυγώνει.

"Ο πόθος του κι' ὁ πόθος σου φλόγες μιανής φωτιās,
ή δίψα σου κι' ή δίψα του προς μιā πηγή τραβάνε,
καράβια σ' ίδια θάλασσα που τὰ χτυπάει ὁ νοτιās,
και τὸ ταξίδι πουκοφαν πιστā ξαναρχινāνε!

Τή μεγαλόπρεπή σου ὀρμη νά κόψει ποιὸς μπορεί;
ξέρεις πὼς είναι φάντασμα και τ' άλογο μπροστά σου,
μά για νά φτάσεις τ' άφταστο που ή φύση σου στερεί,
νά πλάσεις δέν ἐδίστασες τὸ μῦθο του Πηγάσου!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΙΑΣΙΟΣ

Η ΛΑΙΜΑΡΙΑ

Ζω την ώρα του αποψινού κοντόβραδου, μακριά απ' το δωμάτιό μου, μακριά απ' τη συνοικία μου. Μ' άλλα λόγια, ξέφυγα απ' τις συνήθειές μου, στους δημόσιους κήπους. Θά σταθώ στις προθήκες και στά προγράμματα και βγήκα για διασκέδαση. Είναι κυριακή. Θά οδηγήσω την υπαρχή μου των θεαμάτων, ύστερα θά τραβήξω γραμμή για φαγητό σέ μαγέρικο. Τό πρόγραμμά μου τέτοιο μοιάζει — δέν έχω συντροφιάς, ανάσα γυναίκα δέ με θερμαίνει, την αγοράστή την ήδονή και την περιφρονῶ, και τή λογαριάζω για πολυτέλεια. "Ω, γιατί εἶμαι φτωχός, φτωχός. Ἡ κυριακή μου θά περάσει ἔτσι ἀπλά, θ' ἀντιγράψει τις μέρες τῆς δουλειᾶς, μόνο πού θά μπορέσω νά γυρίζω λέφτερα στους δρόμους. Καί τώρα στέκουμαι στήν ἄκρη τοῦ πεζοδρομοῦ, σέ λεωφόρο πλατεία, βλέποντας τήν πολυκοσμία καί τό κατεβατό τῶν τροχοφόρῶν για τὰ Φάληρα καί τή Γλυφάδα. Τὰ τροχοφόρα τὰ παρατηρῶ με κακία: ξαρρῶ, πῶς ὄχι μόνο οἱ ἐπιβάτες τους, οἱ ζεβγαρωμένοι κ' ἔφθυμοι, εἶναι ἐφτυχισμένοι, μά κι ἀφτῆς οἱ μηχανές τους, ξεχειλίζουν ἀπό χαρά. Κυλᾶν ὀλόταχα για τήν ἐξοχή, σέ λίγο καταγάλανα τοπία θ' ἀνοίγουνται μπρός τους, πού θά τὰ διασκίζουε λαίμαργα. Κίνηση. Ζωή. Τοῦτες οἱ δυὸ λέξεις, ψιθυρίζονται ἀπ' τὰ χεῖλια μου νοσταλγικά, κ' ἡ ὄρασή μου θολώνει ἀπ' τὸ παράπονο. Ζωή καί κίνηση. Δυὸ χαρῆς πού στή φτώχεια δέν τις ἀπολαβαίνεις. Στέκουμαι καρφωμένος στήν ἄκρη τοῦ πεζοδρομοῦ, εἶμαι νέος, τὸ αἷμα μου εἶναι καφερό, κ' οἱ ὀρμές μου βίαιες. Μά κ' ἡ μοναξιά μου κ' ἡ φτώχεια μου, ἀπειρες εἶναι. Καί κοιτάζω τή λεωφόρο, καί λέω νά περάσω σ' ἀπέναντι μέρος.

Ἐκεῖ κοντά, φωνή ἀκούστηκε.

«Τὸ σκυλί, μοῦ ἴφυγε τὸ σκυλί, Ἄλέκο, τρέξε».

«Καλά, δέν τὸ ἴχες δεμένο;»

«Ἐσπασε ἡ λαιμαριά του. Μπλάκ, Μπλάκ! Πάει, χάθηκε».

Ἡ λαιμαριά! Μηδὲ πρόσεξα νά δω τοὺς ἀνθρώπους πού χάσαν τὸ σκυλί τους, νά κοιτάξω μήπως τὸ διακρίνω, με τὸ μάτι μου τ' ὄξυ. Ἡ σκέψη μου πέταξε σέ κάτι — τώρα μόλις τ' ἀναθυμᾶμαι. Φέβγοντας ἀπ' τὸ ὑπερῶ μου, ξέχασα νά φορέσω τή λαιμαριά στή Λύσσα μου· τήν ἄφησα λυτή, ἀπὸ ἀφηρημάδα, μποροῦσε καί νά μοῦ χαθεῖ. Λύσσα φωνάζω τή σκύλα μου. Εἶμαι φτωχός, κάθουμαι σέ ὑπερῶ, συντροφιάς δέν έχω, ανάσα γυναίκα δέ με ζεστοκοπεῖ. Ὅμως έχω τή σκύλα μου, πού τήν καλῶ Λύσσα. Τήν ἀγαπῶ καί τήν προσέχω, δέν τήν ἀφήνω ν' ἀγγίζεται ἀπὸ σκύλους ἀδέσποτους, πού νά τή γιομίσουν παράσιτα, νά τή δαγκώσουν, κ' ὕστερα νά γεννοβολήσει ζωντανὰ κακοσοῦσουμα καί φωναξιάρικα. Γιατί κάνω καί τή δουλειά τούτη, ἐμπορέβουμαι τις γεννοβολιές τῆς σκύλας μου. Τῆς έχω διαλέξει νά ταιριάζει μ' ἀρσενικό ξεχωριστό, κι ὡς τὰ σή-

μερα, πούλησα τὰ βγαλσίματά της ὅλα σέ καλή τιμή. Λοιπὸν τήν ἀγαπῶ καί τήν προσέχω τή Λύσσα· καί τούτη πάλι μοῦ μένει πιστή: ὑπερῶ; ὑπερῶ· δέν παραπονιέται πού δέν κάθουμαι σέ μέγαρο μαρμαρόχτιστο κ' ἰδιόχρητο, σέ διαμέρισμα πολύφωτο κι ἀπλόχωρο· σέβεται τήν ἀνείχεά μου, ἐχτιμάει τή λιτότητα τοῦ φαγιοῦ μου. Ξέρει πῶς καί πάντα θά τῆς φέρω ἀπ' τὸ δρόμο μου, με ὑποδέχεται θερμὰ κ' ὑποταχτικά. Ξεχνῶ τις στενοχώριες μου, μπρός σέ τέτοια τρυφερόκαρδη ὑποδοχή. "Ἀχ ναί, ποιὰ γυναίκα θά συμμεριζόταν ἀγόγγυστα τή δυστυχία μου;

Καί νά τώρα, πού ἡ σκέψη μου, φτεροκόπησε σέ περιστατικό γύρω ἀπ' τή Λύσσα. Φέβγοντας τὸ δειλί, ξέχασα νά τῆς περάσω τήν ἀλυσίδα στή λαιμαριά, καί νά τή δέσω στὸν πάσσαλό της· ἀπὸ ἀφηρημάδα τήν ἄφησα λυτή. Κι ὅσο κι ἂν μοῦ εἶταν πιστή, καταβάθος δέν ἤθελα νά κατεβαίνει στὰ μαγέρικα τῶν τριῶν ἄλλων διαμερισμάτων τοῦ σπιτιοῦ πού καθόμουν — ποιὸς θά τ' ἀρνιόταν, πῶς δέ θά ζύγιζε τή διαφορὰ τῆς δικῆς μου κατοικίας ἀπ' τῶν ἄλλων; Κι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοί, μπορούσαν νά μοῦ τήν ξελογιάσουν με βουτυρίσιες λιχουδιές, ἢ καί νά μοῦ τή δηλητηριάζαν κιόλας. Γι' ἀφτὸ τήν κρατάω σ' ἀπόσταση ἀπ' τοὺς συγκάτοικους μου, καί τὸ ξέρει κ' ἡ ἴδια, κι ὄλους τοὺς ἀποφέβγει συστηματικά. Καί τώρα τήν εἶχα παρατημένη λυτή, καί γύριζα στους δρόμους.

Ὀλόταχος τρέχω για τὸ σπίτι. Πέντε γράμματα, πλάθοντας λέξη, φωτίζουν τή σκέψη μου. Λύσσα. Δέν ἄργησα νά φτάσω, μπαίνω ἀπ' τήν ἐσωτερική, τή σιδερένια τήν ξώθυρα, κι ἀνεβαίνω τή μαρμαρίνη κλίμακα. Δυὸ θύρες βρίσκονται σιμοτινὰ — ἡ μιὰ ἀνεβάζει στὰ τρία διαμερίσματα ἢ ἄλλη στὰ τρία μαγέρικά καί στὸ ὑπερῶ μου. Στὴν πρώτη στέκει κάποιος· εἶναι κορίτσι, σκύβει σέ κάτι, προσέχω, εἶναι ἡ Λύσσα μου. Τ' ἄγνωστο κορίτσι τή θωπέθει, κι ἀφτῆ, περήφανη καί ζηλεμένη, καθιστῆ, μ' ὀλόρθο ξεπεταμένο τὸ λαιμό της, δέχεται τις θωπιές τῆς ἀγνωστής. Μονομιᾶς παρατηρῶ καί τὸ βλέμμα της, εἶναι ζωηρό, δείχνει ἀγαλλίαση, τὸ ἴχει καρφωτὸ στὸ κορίτσι. Δέ στρέφει νά γυρίσει νά με δεῖ — ἢ ὄχι, στρέφει, με βλέπει, κι ἀδιάφορη ξανακοιτάζει τή μικρή. Φωτιά ζήλειας μ' ἄναψε· ἀμίλητος τήν πιάνω ἀπ' τὸ ἀφτί, τήν ἀνεβάξω, ἀμίλητος, τις ὀγδόντα βαθμίδες τῆς βρώμικης καί σκοτινιασμένης κλίμακας, πού ὀδηγεῖ στὰ μαγερὰ καί στὸ ὑπερῶ μου, φτάνω στὸν λιακωτό. Τὴ δένω στὸν πάσσαλό της, καί ξανακατεβαίνω. Εἶμαι ζηλιάρης, ζω με τή σκύλα μου τή Λύσσα, κ' ἡ ζήλεια μου τριγύρω της καρπίζει. Φτάνω στή μαρμαρένια τήν κλίμακα, στή θύρα με τὰ τρία διαμερίσματα. Κάποιος στέκεται, χτυπάει τὸ κουδούνι, εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο, τὸ κορίτσι πού θώπεθε τή σκύλα μου.

Περνῶ ξυστά της, προσκρούω σέ δοχεῖα με πρασινάδες, εἶμαι στριφνός, κ' ἡ ὄψη μου μορφάζει.

«Γιατί πῆρες τὸ σκυλί;»

Κοντοστέκουμαι στή βαθμίδα πού πατῶ, λέω νά γυρίσω νά κοιτάξω τήν ψυχή πού με ρωτοῦσε. Ἡ μοναξιά ὅμως μ' ἔχει μεταμορφώσει παράδοξα, στενοχωριέμαι ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς φωνῆς μου, δειλιάζω στή βλεψιά τοῦ ξένου· προχωρῶ βαρὺς κι ἄλλος.

—«'Ε, πού τὸ πηγες τὸ σκυλί;»

Ἡ φωνὴ τῆς βγήκε συριχτὴ κ' ἐπιταχτικὴ, νιώθω πὼς εἶναι δύσκολο νὰ προχωρήσω χωρὶς ἀπάντηση νὰ δώσω. Κάνω μεταβολή, ξαναεβαίνω τὶς βαθμίδες πού κατέβηκα, βρίσκουμαι κατάντικρὺ τῆς—προσπαθῶ καὶ ζωηρέθω τὸ βλέμμα μου, τὸ καρφώνω μισητὸ στὸ δικό τῆς. Ποιὰ εἶναι τούτη πού μοῦ τάραξε τὴ σιωπὴ μου, πού μοῦ ἔκλεβε τὴν πιστότητα τῆς σκύλας μου; Ἐχει κιόλας ἀρκετὰ σκοτινιάσει, φῶτα γύρω δὲν ὑπάρχουν, κ' οἱ ἄνθρωποι, στὸ δρόμο, σπανίζου. Στὸ πλάγι τῆς κλίμακας, εἶναι τὰ κεραμίδια μικροῦ συνεργείου ἀφτοκινήτων. Στὸ βάθος, δεξιά, ψηλώνει, κατάβαρη κι ἄμετρη, ἡ κυανόλεφεκη πολυκατοικία μὲ τὰ ὀχτῶ τῆς τὰ πατώματα. Πολλὰ παράθυρα βλέπουνε σ' ἐμᾶς, ὅμως εἶναι σκοτινά, οἱ ἄνθρωποι πού κατοικοῦνε μέσα τους, τὴν ὥρα τούτη διασκίζουν τὸ ὑπαιθρο. Νωπὸς κι ὀλόδροσος ἀγέρας τοὺς ζωντανέβει τὴ σάρκα· θὰ συνομιλοῦνε ξέγνοιαστοι καὶ πανόρεχτοι. Θ' ἀρχίζουν εἰδύλλια πασίχαρα. Σμιξίματα θὰ σημειώνονται.

Ὅρθοστεκόμαστε καὶ βλέπουμε, ἄφωνοι, λίγες στιγμές.

«Ποιὸς εἶσαι;»

Τὴν ἔχω γνωρίσει πιά. Πολλὰ δειλινά, γυρίζοντας κηλιδωμένος κ' ἰδρώλουστος στὸ ὑπερῶ μου, τὴν εἶχα ξαναπαντήσει. Εἶτανε φιλενάδα τῆς νεάνιδας τοῦ τρίτου πατώματος—ἐρχόταν καὶ τὴν ἔπαιρνε, μαζί χεροπιαστές, ἔθβαιναν καὶ χάνονταν πέρα, στὸ μεγάλο δρόμο. Ποτὲ δὲ σκέφτηκα νὰ τὶς παρακολουθῶ. Εἶμαι φτωχός, φτωχός, κ' ἡ διάθεσή μου πάντα μαραζωμένη στέκεται. Εἶμαι ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὑπερώου, ὁ σιωπηλός, ὁ μοναχός, πού τὰ χνῶτα του μυρίζουν ἄσκημα ἀπ' τὴν ἀμιλισιά. Ἡ φωνὴ μου ἀλλαξοτόνισε, καὶ σὰ βγαίνει ξεπετάει τόνους ἀσκημόηχους καὶ βάρβαρους. Δὲν ἀντέχω νὰ τὴν ἀκούω. Προτιμῶ τὴν ἐσώτερη μιλιὰ, εἶναι ἐθγενικὴ, θωπέθει τὸ λαρύγγι, δὲν ἀκούγεται ἀπὸ ξένα ἀφτιά, κι ἀπλώνει, πότε παραπονιάρια, πότε γλυκότητα, ὡς τὸ γερὰ κλειστὸ στόμα μου. Ἐκεῖ τὴ σταματῶ, καὶ τῆς λέω, καλά, ὡς ἐδῶ, πνίξου τώρα, ἢ γύρισε πίσω. Εἶμαι σιωπηλός, συντροφιά μου ἔχω μόνο τὴ Λύσσα, λιγοστά μιλήματα κάνω μαζί τῆς. Καὶ τώρα βρίσκουμαι κατάντικρυ σὲ θηλυκό, τὸ θηλυκὸ τοῦτο ἀνεβοκατεβάζει τὸ βλέμμα στὸ κορμί μου, προσπαθῶ νὰ μὴ δειλιάσω, καὶ τὴ θωρῶ κ' ἐγώ.

«Ἐπιτέλους. Ἀπάντησε».

Εἶναι τὸ πολὺ δεκάξη χρονῶν, δυὸ σφιχτόπλεχτα πλεξουδάκια κρέμονται στοὺς ὤμους τῆς, ἔχει ὅμως κάτι ἀπάνω τῆς, τὸ σοβαρὸ κι ἀγέρωχο. Κ' ἡ φωνὴ τῆς δὲ βγαίνει νεανικὴ, εἶναι βαριά, ἀργοτόνιστη, κι ἄχαρη. Κυανόχρωμα μάτια στολίζουν κατάχλωμο πρόσωπο, μὲ χεῖλια μικρὰ κι ἄλκα. Στῆθος δὲν ἔχει, ἢ μόλις ξεχωρίζουνε μηδαμινὲς καμπύλες. Εἶναι κορμὶ ἀδυνατισμένο, τὸ τρώει ἡ πρῶϊμη γνώση.

Τὴ ρωτᾶω κ' ἐγώ.

«Γιατὶ θώπευες τὴ σκύλα μου;»

«Σκύλα εἶναι; Γιατὶ τὴν πῆρες;»

«Εἶναι δική μου».

Κοιτάζοντάς με δὲν πάθει νὰ κουδουνίζει μὲ τὸ δάχτυλο. Μὰ ἡ θύρα μένει κλειστή, κανένας ἤχος δὲν ἔρχεται ἀπὸ ψηλά. Εἶναι κυριακὴ, ἀφεντικά κ' ὑπηρεσίες ἔχουνε σκορπίσει στὴν ἐξοχή.

«Ἄδικα χτυπᾶς. Λεῖπουν ὄλοι».

«Ἐσὺ ποιὸς εἶσαι; Πού κάθεσαι;»

«Σὲ νοιάζει; Ἐδῶ μένω».

«Σὲ ποιὸ πάτωμα;»

«Στὸ τελεφταῖο».

«Εἶσαι ψέφτης. Στὸ τελεφταῖο κάθονται γνωστοί μου».

«Δὲ λέω ψέμματα. Πιὸ ψηλά ἀπ' τοὺς γνωστούς σου, ὑπάρχει κι ἄλλος χῶρος. Ἐκεῖ ζῶ».

«Μὲ ποιὸν ζεῖς;»

«Μὲ τὴ σκύλα μου».

«Εἶσαι ψέφτης. Θὰ μένεις μὲ γυναίκα. Καὶ τὸ σκυλί, δὲν εἶναι δικό σου, τὸ ἔκλεψες μέσ' ἀπ' τὰ μάτια μου».

«Σῶπα. Μιλᾶς ἄσκημα κι ὁ θυμὸς ἔφκολα μ' ἀνάθει».

«Νά, βρώμικε!»

Ράπισμα ἤχερὸ ἀντήχησε, τὰ δάχτυλά τῆς κοκκαλιάρικα καὶ κρυερά, σημάδεψαν τὴν παρειά μου. Τὴ θωρῶ ἀσάλεφτος, τὰ μάτια τῆς πῆραν ἀγριάδα, ἀνασαίνει γλήγορα κι ἀκουστά. Γροθιάζω τὴ μέση μου, κι ὀλοένα τὴν παρατηρῶ, ἄγριος, παράδοξος, σιωπηλός, νιώθοντας τὸ φλογόπυρο στίγμα στὴν παρειά μου.

«Μίλησε' τί ἄντρας εἶσαι λοιπόν; Εἶσαι ἄντρας ἐσύ; Σὲ φώναξα βρώμικο. Δὲ μιλάς; Εἶσαι βρώμικος, ναί. Τί δουλειὰ κάνεις;»

«Ἐφαρμοστής».

«Ἀφτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνω, τί δηλαδή;»

«Δουλέβω σὲ μηχανουργεῖο».

«Εἶσαι σιδεράς. Καὶ δὲν πλένεσαι;»

«Δὲν εἶμαι σιδεράς, εἶμαι ἐφαρμοστής. Κάθε χαραβιγὴ, ὀλόγδυτος, λούζομαι στὸ πλυσταριό, ἐκεῖ κάτω. Ἡ δουλειὰ μου ὅμως εἶναι τέτοια, ἀνακατέβουμαι σὲ πετρέλαια καὶ σὲ μηχανές, ὅσο νὰ πλυθῶ, ἢ μυρουδιά δὲ φέβγει. Ὡστε μυρίζω;»

«'Ε, ναί, λίγο. Ὅχι καὶ πολὺ, μόνο νά, ἔτσι κοντά μου πού στάθηκες... Ἴσως τὸ φαντάστηκα κιόλας. Δὲν ξέρω. Κ' ἔχεις δυνατὸ χέρι;»

«Πολύ».

«Καὶ γιατί δὲ μὲ χτύπησες πού σ' ἔβρισα;»

«Ὡ, μποροῦσα ποτέ!»

«Μοιάζεις καλός. Πόσο χρονῶν εἶσαι;»

«Εἴκοσι πέντε».

«Χμ. Εἴκοσι πέντε. Μὲ περνᾶς σωστὰ δέκα χρόνια. Χτές, στ' ὄνειρό μου, εἶδα πὼς κυλίστηκα στὰ χορτάρια μὲ βοσκό. Ὁ βοσκὸς εἶτανε μελαψὸς καὶ λασπερός, τὰ μουστάκια του μυρίζαν προβατίλα καὶ πιωτό. Κυλίστηκα μαζί του στὰ χορτάρια, μοῦ φίλησε τὸ στόμα. Μοῦ ἔσφιξε τὸ κορμί μου πού νὰ τὸ λυώσει. Φιλὶ δὲν πῆρα ποτὲ στ' ἀλήθεια, κι ὅπως ἔβλεπα

στ' ὄνειρό μου τὸ βοσκὸ σκυφτὸ ἀπάνω μου νὰ μὲ σφίγγει, ξύπνησα
κι ὀρθοστάθηκα στὸ πάτωμα· «ποιὸς εἶσαι;» φώναξα κατὰτρομη, τὸ σῶμα
μου ἢ κούραση τὸ κύκλωνε. Ἔπεσα στὴν κλίνη μισολιπόθυμη, κι ὀλοένα
ἔβλεπα τὸ βοσκό. Εἶτανε μελαψός, στρογγυλοπρόσωπος, μὲ μουστάκια
καὶ γένεια πού μ' ἀγκυλώνανε. Βρωμοῦσε προβατίλα, καὶ τὸν ρώτησα,
πόσο χρονῶν εἶσαι; καὶ μοῦ ἀπάντησε, εἴκοσι πέντε. Ἄφτὸ εἶταν τ' ὄνειρό
μου».

«Ὁραῖο εἶναι. Τὶ κρίμα, ἐγὼ δὲ βλέπω ὄνειρα».

«Μπα; Ἡ μητέρα μου ἔλεγε· φυλάξου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πού δὲν βλέ-
πει ὄνειρα. Εἶναι ληστής».

«Ἄ, μὴ φοβάσαι, ληστής δὲν εἶμαι. Μόνο πού ζῶ ὀλομόναχος, τοὺς
ἀνθρώπους τοὺς μισῶ, ἢ καρδιά μου εἶναι κρύα. Καὶ τὰ ὄνειρα ὁ Θεὸς
τὰ στέλνει σ' ὅσους ἔχουν καρδιά ζεστή».

«Τὴ φιλενάδα μου τὴν ξέρεις;»

«Πῶς, μὰ δὲ μιλάμε. Τὴ μισῶ κι ἀφτή».

«Τὶ περίεργος ἄνθρωπος εἶσαι!»

Σώπασμα.

«Σφίξε μου τὸ χέρι. Θέλω νὰ δῶ τὴ δύναμή σου».

«ὦ, δὲν κάνει, θὰ πονέσεις».

«Ἄ φ τ ὀ ποθῶ. Νὰ πονέσω!»

Τὴν πιάνω ἀπ' τὸ λαιμοτράχηλο καὶ τὴ σφίγγω, τὴ γυρίζω κατάμ-
προστα, καὶ τὴν ὀδηγῶ στὴν κλίμακα. Ἀμίλητος τὴν ἀνεβάζω τὶς ὀγδόντα
τόσες βαθμίδες, περνῶ ἀπ' τὰ κλειστὰ μαγερειά, φτάνω στὸ δικό μου
διαμέρισμα, στὸ ὑπερῶ. Ἐδῶ, στὴ σκοταδερὴ τὴν ἀπλωσιά, τῆς ξαλα-
φρώνω τὸ σφίξιμο καὶ τῆς δείχνω τὸ μέρος.

«Σ' ἔφερα στὸ σπίτι μου. Ἐδῶ κάθουμαι».

«Ποῦ εἶναι ἡ σκύλα σου;»

«Νά, ἔλα δῶ, κοίτα, στὸ πάσσαλο δεμένη βρίσκεται. Μαζί της ζῶ καὶ
τρῶω. Καὶ δὲ μυρίζει ἄσκημα, καθαρὸς ἀγέρας φτάνει ἀπ' τὸ Λυκαθηττό».

«Τὶ θεσπέσιο θέαμα πού βλέπεις ὀλοτρόγυρα! Μαγεφτικὸ τὸ κάθετι
φαντάζει. Καὶ δὲ μυρίζει ἄσκημα ἐδῶ, ὄχι. Τ' ἀγέρι φτάνει πεφκομύριστο,
σὰ στὴν ἐξοχή».

«Σ' ἔφερα στὸ σπίτι μου. Τάσο φώναξέ με».

«Μὲ λένε Ἀνθή».

«Τὰ τέσσερα γράματα ἔφαγαν πέντε».

«Τὶ θέλεις νὰ πείς;»

«Ἡ Λύσσα θὰ ψοφήσει, ὁ νοῦς μου ἄλλοῦ θὰ τρέχει τώρα».

«Θὰ τὴ φροντίζομε μαζί. Θάρχομαι κάθε δειλινὸ γιὰ νὰ νιώθω τὸ σφί-
ξιμο τοῦ χεριοῦ σου. Ἄφτὸ ποθῶ: τὸ σφίξιμο—θέλω νὰ βρῶσκω ἔτοιμη
τὴ λαιμαριά μου».

ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

“FLAMMA”

Στὸ φίλο Τ. Π.

Φλόγωσε πάλι ὁ πόθος σου, παιδί πού λαχταρᾷς
ὄτι τριγύρω θέριεψε κι' ὄτι μὲ τ' ἄστρα σμίγει
σ' ἔκστατικά χαμόγελα καὶ σὲ Ὀλύμπια ρίγη
στὴ στράτα τῆς χαρᾶς...

Ξέχασα μέσ' στὴ χούφτα μου τὴ νότα ἑνὸς λυγμοῦ
κι' ἔμεινε σὰν ἀπόκληρη ἢ παράνομη γαλήνη
νὰ μελετάει τὰ μάτια μου καὶ μέσα μου νὰ κλείνει
τ' ἀχνάρια ἑνὸς χαμοῦ...

Κι' ἄμνος γυμνὸς ἀπλώθηκε ἢ ψυχὴ μου στὸν ἀφρὸ
νὰ τῆς φιλᾷ τ' ἀκρόστηθα σὰ μεθυσμένο κρόσσι
ὕγρη φωτιά πού θὰ χυθεῖ στὰ χεῖλη νὰ πυρώσει
ἕνα φιλι ἄλμυρό...

Τί κι' ἂν τὰ κέρυνα «ὠσαννά» σὲ ὠχρὸ πρωτὶ θωρῶ;
Φλόγα τρισάγια ὁ πόθος μου τὴ νύχτα πισοστρέφει
νὰ μὲ καλάει τ' ἀσίγαστο τοῦ φεγγαριοῦ μου ντέφι
στῶν ἄστρων τὸ χορὸ...

Θ' ἀκαρτερῶ, θ' ἀκαρτερῶ κι' ἢ πλάση ἄς βαρυπνᾷ
χρυσὲς βροχὲς στὸ σῶμα μου καὶ κύκνους ἀπ' τὴ δύση
τὸ βιβλικὸ νὰ φέρουνε χορταστικὸ μεθῶσι
στὰ χέρια τ' ἀδειανά...

Καὶ μέσ' στὸ φῶς τοῦ στίχου μου πού τρεμολαχταρεῖ
σὰ μιὰ ψυχὴ π' ὄλο γυρνᾷ σ' ἀπίθανα ὄνειρά της,
ἄς λυγιστῶ χιμαιρικὴ φθαρμένη Καρυᾶτις
ἀπ' τὸ βαρὺ φιλι...

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Από μιὰ διεξοδικότερη εργασία, όπου μελετάω κάποιες απόψεις τῆς γλώσσας—μας (τα ελληνικά υλοκοριστικά, τις λεξικές ομάδες που διαμόρφωσαν τη σημερινή—μας γλώσσα, τις μεταφορικές σημασίες των ουσιαστικών και των ρημάτων—μας, σημασιολογικά και γραμματικά στις ξενόφερτες λέξεις και κάποια άλλα ακόμη κεφάλαια) παίρνω το πιό κάτω απόσπασμα ἀπ' το κεφάλαιο «Τα μόρια της νέας ελληνικής», που ο κ. Α. Τζατζανός τόσο πετυχημένα τα ονομάτισε «γλωσσικούς πρωτεΐς».

Γιὰ τὸ μόριο «σαν»

§ 1. Το μόριο *σαν* (ἀπ' το αρχαίο ελληνικὸ *ως αν*) εἶναι στη σημερινή—μας γλώσσα πρόθεση, σύνδεσμος ἢ ἐπίρρημα. Το συναντάμε με τὴ μορφή: *σα, σαν, ωσάν, σα να, σαν και, και σαν, σαν... που, σαν πού, σάμπως, σαν πώς, σαν τί, σάματι σάματι, σα, τσα, τσαν*¹, (στον Πόντο καὶ *σιτ, σίτιν*). Συντάσσεται με ουσιαστικά, ἐπίθετα, αριθμητικά, ἀντωνυμίες, ῥήματα, μετοχές κι' ἐπίρρηματα.

I (πρόθεση)

§ 2. Η λέξη *σαν*² στην κεντρική—της σημασία εἶναι τροπικὸ ἐπίρρ-

¹ Το *σαι* εἶναι παρομοιαστικὸ, το *τσα, τσαν* εἶναι χρονικὰ. Τα συγκαπαντάμε με τον τύπο *σαι, σακ, τσα*, ἀπὸ τὴ δίπλωση του κατορινού φωνήεντος: *τσιτ τὴν εἶεν ἡ ἀφορεσμένη, σαι τὴ φωδιά, σακ κ' ἐμένα*. Ἀφθονα παραδείγματα βρήκα και στις λαογραφικὲς ἐργασίες του Μ. Γ. Μιχαηλίδου—Νουάρου, *Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου και Δημοτικὰ Τραγούδια Καρπάθου*.

² Το —ν γράφεται και προφέρεται κανονικὰ μόνο, ὅταν ἀκολουθεῖ φωνήεν ἢ σύμφωνο φιλό (κ, π, τ, ξ): *σαν ἄνθος, σαν ἔλθει, σαν κοντός, σαν πάντα, σαν τους ἄλλους, σαν ἐφυγε, σαν κάθησε, σα βράχος, σα φίδι, σὰ λιθάρι*.

Βλ. και [Μ. Τριάνταφυλλίδη] *Νεοελλην. Γραμματική*, ἐκδ. Ο.Ε.Σ.Β. 1941, § 183.

Κάποτε ὅμως μένει το —ν, κι' ὅταν ἀκόμη ἀκολουθεῖ, οποιοδήποτε σύμφωνο. Το ἀκούμε πιο συχνὰ στις πόλεις ἀπὸ ἀνθρώπους, που πιστεύουν πως ἔτσι γίνεται πιο ευγενική ἡ ομιλία—τους: *σαν γέρος, σαν δάσκαλοι, σαν βράχος, σαν θάλασσα, σαν φάντασμα, σαν ζητιάνος, σαν θα βρέξει, σαν φύγετε*.

Ἀντίθετα σε μερικὰ ιδιώματα δεν το προφέρουν οὔτε και κει που η κοινή το προφέρει:

*Μούρα θα βάνω να φορώ, τοις φορεσιές θά κάνω,
τσι δνὸ θα βάνω ὡστε να ζω, τὴν ἄλλη σ' ἄ ποθάνω.*

(Εἶθ. Σπανδονίδη, Κρητ. Τραγ. σελ. 92)

ρημα, και σαν τέτοιο συνόδευε πάντα ἓνα ῥήμα, τὸ ῥήμα τῆς παρομοίωσης: *Δούλεψε σα σκλάβος*, (=δούλεψε, ὅπως δουλεύει ἓνας σκλάβος). Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ῥήμα τῆς παρομοιαστικῆς πρότασης εἶναι συνώνυμο ἢ ἴδιο με τὸ κύριο ῥήμα, τις πιότερες φορές δεν το ἔαναλέμε¹. Πολλὲς φορές δεν υπονοοῦμε τὸ ἴδιο ἢ συγγενικὸ ῥήμα, ἀλλὰ ἓνα τύπο του εἶμαι:

*... ξύπνα, ἀγκάλιασε κορμὶ κυπαρισσένιο,
κάτασπρο λαμό, βυζιά σα δνὸ λεμόνια,
σαν το κροὸ νερό, τον Μαγιοῦ τὴ δρόσο.*

(Ν. Πολίτη, *Ἐκλογαί...* σελ. 182)

Δε θα πούμε: *ἀγκάλιασε, ὅπως ἀγκαλιάζουν τα δνὸ λεμόνια
ἀλλὰ: ὅπως εἶναι τα δνὸ λεμόνια, τὸ κροὸ νερό...*

Τώρα με ποιὲς πτώσεις πηγαίνει τὸ *σαν*, ὅταν εἶναι πρόθεση:

§ 3. Με ἀναρθη (σπάνια με ἐναρθη) ονομαστική: ὅταν η ονομαστική αὐτή εἶναι τὸ υποκείμενο του ῥήματος, που σιωπήθηκε:

Τρέχει σαν ἄνθρωπος, βουίζει σαν ἄνεμος, σὰ σκύλος γαβγίζει, σαν πατέρας με φρόντισε. Ἀποζητάει τα βιβλία σαν ο στραβὸς τὸ φως—του.

Σαν ο σκύλος με τὴ γάτα τρώγονται.

Σαν ἡ φωτιά του πιπεριού μ' ἔκαψε τὸ φιλί—σον.

(*Passou*, Δ. 826)

Τὴν καρβάνα να βαστάς ὡσάν ο διακονιάσης.

(*Σπανδων.*, Κρητ. Τραγ. σελ. 111)

Ἡ σύνταξη αὐτή του *σαν* με ἐναρθη ονομαστική δεν εἶναι τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. Τὴ συναντάμε ἀραιὰ και πού σε παροιμίες, παροιμιακὲς φράσεις, γνωμικὰ και τραγούδια ἢ στην καθημερινὴ γλώσσα, μα πάντα σε ιδιώματα. Εἶναι ὅμως η πιό γνήσια σύνταξη, ὅσο κι' αν δεν εἶναι δόκιμη.

Στὴν ἀναρθη ονομαστική τὸ *σαν* ἐκφράζει πολλὲς φορές τὴν ιδιότητα του ουσιαστικού, που συνοδεύει, με κάποια αιτιολογικὴ ἀπόχρωση:

Ἐλαβα μέρος κι' ἐγὼ στο συμβούλιο σαν συγγενής και σα γιατρός του συχωρεμένου.

§ 4. Με ἐναρθη ἢ ἀναρθη αιτιατική: ὅταν η αιτιατική αὐτή εἶναι τὸ ἀντικείμενο του ῥήματος του σιωπήθηκε:

Με παίδεψε σαν τὸ Χριστό (=ὅπως παίδεψαν τὸ Χριστό)

Σα ληστή τον τραβολογούσαν (=ὅπως τραβολογούν ἓνα ληστή)

Τον βλέπω σαν ἐχθρό—μου (=ὅπως βλέπω ἓναν ἐχθρό—μου)

¹ Ὅμοιο φαινόμενο ἔχομε και στο εσωτερικὸ (ἢ σύστοιχο) ἀντικείμενο τῆς ἀρχαίας και τῆς νέας ελληνικῆς:

Τραγουδάει (λέει, παίζει) ὁμορφα τραγούδια

Τὴν καλύτερη δουλειάν οι ἀκρατεῖς δουλεύουσιν

(Βλέπε και Α. Τζατζανού, *Σύνταξ. ἀρχ. ελλήν.* (1940), σελ. 55-57).

Για να μην ἐπαναλαμβάνομε ταυτῶσμες ἔνοιες (ῥήμα και ἀντικείμενο) παραλείπομε τὸ ἀντικείμενο. Και τότε ο ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς γίνεται ἐπίρρημα στο ῥήμα.

§ 5. Πολλές φορές το *σαν* συντάσσεται με έναρθρη αιτιατική, έστω κι' αν η αιτιατική αυτή είναι, λογικά, τὸ υποκείμενο του ρήματος που έφυγε.

Τραγουδάει σαν την ἀδελφή-μου (= ὅπως η ἀδελφή-μου)
Έφυγε σαν τον κλέφτη (= ὅπως φεύγει ὁ κλέφτης κρυφά).
Η πάχη μας μούσκενε σαν τὴ βροχή (= ὅπως μουσκεύει ἡ βροχή).
Της κορασίδας τα μυαλά γυρίζουν σαν το μύλο.

(*N. Πολίτη, Εκλογαί...*, σελ. 174 σγ)

Αυτό το φαινόμενο της τροπής, της ονομαστικής σ' αιτιατική θα θεωρηθεί αναλογική επίδραση, γιατί α) η αιτιατική είναι η πιο συχνή πτώση, β) οι προθέσεις (κι' αυτό το *σαν*) μ' αιτιατική πάνε τις πιότερες φορές, γ) τα ουδέτερα ουσιαστικά, γενικά, ὅπως και τ' άναρθρα θηλυκά, καθώς έχουν πάντα τον ίδιο τύπο στην ονομαστική και στην αιτιατική παρασέρονουν το μυαλό προς τη σύνταξη του *σαν* μ' αιτιατική, που είναι πολύ πιο συχνή.

Ζήτημα είναι, γιατί η τροπή αυτή γίνεται κανονικά, μόλις παρουσιαστεί τὸ άρθρο:

Σαν άνθρωπος, αλλά σαν τον άνθρωπο.

Αυτό γίνεται ίσως, γιατί η παρουσία του άρθρου κάνει πιο έντονη την πτωτική έννοια, που δίνει πιο ξεκάθαρη προθετική σημασία στο *σαν*. Ενώ δίπλα στο άναρθρο ουσιαστικό το *σαν* παίρνει εντονότερα την επιρρηματική του σημασία (= καθώς, ὅπως), γιατί το άναρθρο ουσιαστικό δίνει την έννοια ὄχι υποκειμένου, αλλά κατηγορουμένου. Όταν ακούμε μιὰ ονομαστική άναρθρου ουσιαστικού — ας πούμε: *γιατρός* — η σκέψη μας σχηματίζει την πρόταση: «Ο Α. είναι γιατρός», ὄχι «Ο γιατρός είναι Κ.». Δηλαδή έναρθρο το υποκείμενο, άναρθρο τὸ κατηγορούμενο.

Ίσως θά 'πρεπε δω να σημειωθεί, πως υπάρχει και κάποια σημασιολογική διαφορά από την έναρθρη στην άναρθρη σύνταξη.

Το Θύμιο εγώ τον έχω σαν παιδί-μου.
Το Θύμιο εγώ τον έχω σαν το παιδί-μου.

Σαν παιδί-μου = σα να ήταν παιδί-μου, ὅπως δηλαδή θ' αγαπούσα ένα δικό-μου παιδί (αν είχα).

Σαν το παιδί-μου = ὅπως και τὸ παιδί τὸ δικό-μου (που έχω). Λοιπόν τις διάφορες αποχρώσεις, που παίρνει η φράση με το να έχει ἢ ὄχι άρθρο, δεν τις δίνει το μόριο *σαν*, αλλά η παρουσία ἢ η απουσία του άρθρου.

§ 6. Όχι σπάνια συναντάμε το *σαν* δίπλα σε μιὰ γενική:

Καπέλο σαν του πατέρα-μου. Κουλούριασμα σαν του φιδιού. Αυτή (η γυναίκα) κάνει σαν τον δρόμον. Το καναρίνι-σου κάνει ένα κελάδημα σαν αηδοιού.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις αποφεύγουμε να επαναλάβουμε το ίδιο ουσιαστικό δυό φορές, κι' έτσι μένει δίπλα στο *σαν* μιὰ γενική (κτητική ἢ υποκειμενική ἢ ἄλλη), που προσδιόριζε το παραλειπόμενο ουσιαστικό:

Κουλούριασμα σαν (κουλούριασμα) φιδιού.

§ 7. Ετυμολογικά και σημασιολογικά ξένο είναι το μόριο *σα* (= προς, ίσαμε, ὡς) που συνοδεύει κάποτε τοπικά επιρρήματα ἢ αριθμητικά ἀπόλυτα, και το συναντάμε σε μερικά ιδιώματα:

σα δώ, σα πέρα, σα κεί, σα κάτω

Κ' ήρθαν κ' οι τέσσερ' πω πω πω

μ' ένα χαρούμενο σκοπό

βαΐζοντας σα δώ σα κεί

τόπλα και σνίπα απ' το ραζί

(*Παπαντων., Τὰ θεία δώρα*)

μιὰ δεκαρέ, δωδεκαρέ, σωστοί σα δεκαπέντε

(*Σπανδων., Κρητ. τραγ., σελ. 3*)

Αυτό το *σα* είναι από το επίρρημα *ίσα* (πρβλ. *ίσαμε*). Γι' αυτό και δεν παίρνει το τελικό ν ούτε κει που το άλλο *σαν* θά 'παιρνε: *σα κάτω, σα πέρα*.

Καμμιά φορά το ταυτίζουμε με το άλλο *σαν*:

Θα βάλω 'γω αυτόν σα με σένα;

Θα βάλω 'γω αυτόν σαν εσένα;

§ 8. Μερικές φορές ύστερ' απ' το *σαν* βάζουμε το αθροιστικό και:

Σαν κι' αυτόν, σαν και μένα, σαν και το άλλο.

II (σύνδεσμος)

Συχνή είναι η χρήση του *σαν* και για σύνδεσμος.

§ 9. Χρονικό

α) *σαν* = ενώ. Εκφράζει το σύγχρονο με την ενέργεια του κυρίου ρήματος:

Τού 'ριξε σαν έφευγε. Με κτύπηε σαν σου μιλούσε.

Στον Πόντο, όπου το *σαν* έχει σχεδόν πάντα παρομοιαστική σημασία επιρρηματική⁴, χρησιμοποιούν το *σιτ* (*σιτιν*)⁵ γιά χρονικό σύνδεσμο αντί του *σαν* (= ενώ):

⁴ Βλ. Δ. Κουτσογιαννοπούλου, Η λύρα του Πόντου, σελ. 28 και 72.

⁵ Για την ετυμολογία του βλ. και Passow, Pop. Carmi. στο γλωσσάρι.

Σιτ έφραλλαν, σιτ ώριζαν τημ Πόλ' τηρ Ρωμαίαν,
σημαίν' η γή...

Σιτ αναγνώθ', σιτ έκλαιγεν, σίτιν ατους ναλέγγη.

(N. Πολίτ., Έκλογαί, σελ. 23)

β) σαν = κάθε φορά, που...

Σαν εγύριζε το βράδυ από τον τρύγο, όλο χαρά ήταν. Σαν φεύγει το πρωί, θλίψη με πιάνει. Σκέφρον τη χαρά-μας, σα θα μας παίζει κανένα κομμάτι.

γ) σαν = όταν, αφού.

Σαν έρθεις το βράδυ, βλέπομε.

Σαν θα τελειώσει ο πόλεμος, θα το σκεφθούμε.

Σαν πεθάνω εγώ, φούρονος ας μην καπνίσει.

Σαν θα φύγω εγώ, τα συμφωνάτε τότε οι δυό-σας.

Σα νύχτωσε πιά καλά καλά, πήραμε το δρόμο κι ήρθαμε.

δ) σαν = μόλις.

Σαν ακούσω τ' όνομά-σου, δεν ειξέρω διατί,

κόβονται τα ύπατά-μου, η καρδιά-μου αδυνατεί.

(Passow Δ. 450)

Σαν είδε πως ανέγνωρο τση πήγαν το παιδί-της,

— Όφον! νυγιέ-μου, Σήφη-μου, κ' είντά-ναι, που σου κάμα

(Σπανδον. Κρ. Τρ. σελ.)

Σα χτυπήσει το ρολόι, ξύπνησέ-με.

§ 10. Αιτιολογικό

α) σαν = μιά και, μιά φορά που, εφόσον, ενώ.

Σα μου λές, πως είναι δικά-σου, πάρ' τα.

Σα μου τό ταξες, θα μου το δώσεις.

Κόρη-μου γλυκομίλητη, σα σ' έτυχα στη σιγάτα,

Πουλάς-μου τ' αχειλάκια-σου τα γλυκοζαχαράτα

(Σπανδ. σελ. 25)

Σα μου τον ήπηρες το ρου, πάρε-με σκιάς και μένα.

(Πολίτ. Εκλ. σελ. 169 λε)

Σαν τα γυρεύει, δώστε-τα, καλός ειν' κ' ας τα πάρει.

(Πολίτ. Εκλογαί, σελ. 177)

β) σαν... που. Οι τέτοιες φράσεις έχουν μιά ομοιωτική-αιτιολογική απόχρωση. Η παρουσία του που δίνει βεβαιότητα στη φράση γι' αυτό και πάντα με οριστική θα το συναντήσωμε. Μόνο του το σαν δείχνει ομοιότητα, όχι ταυτισμό. Το που έρχεται και ταυτίζει:

Σαν άγγλος τα μιλάει (αλλά δεν είναι άγγλος).

Να πάμε και μεις στην εκκλησιά, σα χριστιανοί που είμαστε.

Οι Γάλλοι έχουν αντίστοιχα το σύνδεσμο comme, κι' οι τέτοιες αιτιολογικές προτάσεις πάνε στην αρχή της περιόδου. Η πολωνική γλώσσα πάλι έχει το σύνδεσμο jak = σαν (= μοιάζει, αλλά δεν είναι), jako = όπως είναι, επειδή είναι.

§ 11. Αντιθετικό.

σαν = ενώ.

Σαν τον βλέπεις και δεν τον εμποδίζεις, τί να σου πω;

§ 12. Υποθετικό.

σαν = αν.

Κι' ήτρωγε και το φαγητό, σαν είχε βρει ζουτάλι.

Δεν έχει ο σεβντάς ντροπή, σαν είναι με τον τρόπο.

Σα δε μου πεις πως μ' αγαπάς, πώς θες να καταλάβω;

(Σπανδον., Κρητ. Τραγ.)

Μα σ' σαι μιά βασίλισσα, π' όλο τον κόσμο ορίζεις,

σα θέλεις παίρνεις τη ζωή, σα θέλεις τη χαρίζεις.

(Πολίτ., Εκλογ. 165)

§ 13. Παραχωρητικό.

σαν = κι' αν ακόμη.

Μ' αυτή τη σημασία το συναντάμε μόνο σε προτάσεις ερωτηματικές, ύστερ' από το δυναμωτικό και. Συντάσσεται το τέτοιο σαν με οριστική (πιό έντονη η αιτιολογική απόχρωση) ή με υποτακτική (απόχρωση μάλλον υποθετική).

Και σαν πεινάς, εγώ τί σου φταίω;

Και σαν θυμώσαι, τί με νιάζει;

Και σαν άρρησες εσύ, φταίω εγώ;

Έφυγε. Ε, και σαν έφυγε; Θα σκάσω εγώ;

§ 14. Ειδικό.

σαν = ότι δήθεν, πως τάχα.

Έκανα σα να μη τον είδα, σα να μη τον γνώρισα.

(= υποκρίθηκα, καμώθηκα ότι...)

(Συνεχίζεται)

ΓΙΑΝΗΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΟΥΚΛΟΥ

“Έχω ένα φίλο αλλόκοτο, πού κάθε δειλινό
Μ’ ένα ματάκι γυάλινο τή σκέψη μου διαβάζει.
Τό άλλο, από τότε πούπεσε θανάσιμα, κυττάζει
Κατά τόν Ουρανό.

Τό τραγικό του μυστικό δειλά μου άνιστορεί.
Κάποιος τεχνίτης κράτησε από τ’ άρρωστο παιδί του
Τήν τελευταία του σύσπαση, πρὶν χύσει τή μορφή του
Σέ ισπανικό κερι.

Μας δένει ένα παράξενο γραφτό άπ’ τήν ώρα, πού
Γλύστρησε άπ’ τής Ποθούλας μας τήν πεθαμένη άγκάλη
Κι’ ήρθε στά γόνα νά κλαφτεί, δειλά, του ξανθομάλλη
Δεκάχρονου παππού.

Μέσ’ στην καρδιά μου κάρφωσε τ’ άρχαία θυμητικά
Τό βλέμμα αυτό, πού τήν στερνή κρατάει αναλαμπή της.
Τό άλλο σκλαβώνει στο άπειρο — σιβυλλικός διασθήτης —
Τά ουράνια μυστικά.

Ποθούλα, πώς τόν έσφιγγες στην τρίτη σου γιορτή,
“Όπως μιά μάνα τó άρρωστο παιδί της άγκαλιάζει!
Σέ κλαίω, Ποθούλα, και πικρό παράπονο σταλάζει
Στό υπόμονο χαρτί.

Στόν κουκλο μας, λές, βάρυνε μιά Μοίρα τραγική
Κι’ ή μελισσούλα σου ή τρελλή, πού μας κρατούσε κάκια,
Διάλεξε, άντις τά χείλη του, δυό φθισικά λακκάκια,
Γιά νά πεθάνει εκεί.

Χτές βράδυ τόν συμάζεψαν, παλλόμενο σωρό.
“Άπ’ τής αύλης τά μάρμαρα τά καταματωμένα!
Τώρα και τ’ άλλο βλέφαρο κρεμούσε άπεγνωσμένα
Σ’ ένα άστρο πορφυρό.

Σά νυχτοβάτης, πού βαθειά μέσ’ στ’ όνειρό του ζεί,
Γλύστρησε στόν έξώστη μας, μά λάθεψε, μοιραία...
Κι’ άπόψε, ως νάταν ό άμοιρος μιά κόρη Ταναγραία,
Μας κήδεψαν μαζί...

ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΦΙΛΜ

“Όταν στην Διεθνή Έκθεση του Παρισιού στο 1900, έγινε ή πρώτη προβολή κινηματογραφικής ταινίας, μέσα σε μιά μεγάλη σάλα με διαφημιστικά πανώ προϊόντων τής βιομηχανίας, κανένας άπ’ τούς θεατές του «φαινομένου» δέν φαντάστηκε ότι άπ’ τίσ κινούμενες εκείνες φωτογραφίες πού παρίσταναν πότε τά πηδήματα ενός άκροβάτη, πότε τό πέρασμα ενός τράμ, πότε τό τρέξιμο ενός άλόγου, μπορούσε νά γεννηθή μιά νέα Τέχνη. Ούτε οί έφευρέτες του συστήματος τών κινουμένων εικόνων, του Bioshop, οί Muybuiolge, Lumiere, Edison, Shadauowsky κ. ά. υποψιάστηκαν πώς ή έφεύρεσή τους μιά μέρα θά έπερνε τίσ διαστάσεις μιάς νέας Τέχνης. Η Ιστορική εκείνη προβολή μέσα στο σκοτεινό χώλλ τής Διεθνούς Έκθεσης είχε τόν χαρακτήρα «φαινομένου» τεχνικού περιέργου, άτραξιόν. Για τούς επισκέπτες δέ τής Έκθεσης ήταν κάτι άνάλογο με τήν επίδειξη του σαρκικού πλούτου τής χοινοδ - Ρόζας. Οί δυνατότητες ωστόσο του κινηματογραφικού φακού δέν άργησαν νά τραβήξουν τό ενδιαφέρον επιχειρηματιών και έτσι έκαμαν τήν εμφάνιση τους τά πρώτα φίλμ. Σύντομες κωμωδίες grotesk στην άρχή, δράματα παρμένα άπ’ τό δραματολόγιο του θεάτρου, τραγωδίες, υποθέσεις παρμένες από λαϊκά μυθιστορήματα τροφοδότησαν τήν πρώτη κινηματογραφική παραγωγή. Ωστόσο ό κινηματογράφος, ένα βουβό άχρωμο, μαύρο, άσπρο, επίπεδο θέατρο χωρίς τή χάρη του λόγου και τήν άμεση υποβλητική γοητεία του ήθοποιού ήταν καταδικασμένος σάν άσχημη και άντιαισθητική άπομίμηση του θεάτρου νά σβύση.

Και έτσι κινηματογραφικές εταιρίες πού πρέσβευαν τήν άρχή του κινηματογράφου — θέατρο φτώχειαν. Διάσημοι ήθοποιοί πού ή άπαγγελία τους προκαλούσε άνατριχίλλες συγκινήσεως είδαν τόν έαυτό τους νά γελοιοποιούνται στην όθόνη χειρονομώντας όρες δλόκληρες χωρίς ν’ άκούγεται ή μιλία τους, και μόνο τό σπάσιμο μερικών δωδεκάδων πιάτων ή ποτηριών και τά σκουντουφλήματα τών κλόουν προκαλούσαν ευθυμία στους μικρούς επισκέπτες του κινηματογράφου. Τό υπερβολικά αυτό στατικό, βουβό και άχρωμο θέατρο, έπρεπε νά σβύση και έσβυσε. Μόνο ή άπεριόριστη κίνηση, ή μεταφορά του όπτικού πεδίου σε άπεριόριστο χώρο, ή χρησιμοποίηση του φακού σάν όφθαλμό πού παρακολουθεί με έναλλαγή ζωηρού ενδιαφέροντος και άδιαφορίας κάτι πού άποδίδεται με μεγάλο — μέτριο και μικρό πλάνο — και ή έξαρση τής πλαστικότητας του όγκου, μόνο ή χρησιμοποίηση όλων τών δυνατοτήτων τής κινητής φωτογραφίας έφερε τόν κινηματογράφο στόν άληθινό δρόμο τής τέχνης και έξασφάλισε τήν οίγουρη επιτυχία του. Η δημιουργία φίλμ με τέτοιες καλλιτεχνικές προϋποθέσεις ξανάφερε στά κενά καθίσματα του κινηματογράφου τούς άπογοητευμένους θεατάς, πλημύρισε τά κινηματοθέατρα από φανατικούς φίλους τής νέας Τέχνης. Τόσοι γνωστοί καλλιτέχνες του θεάτρου ύποταγμένοι στη δημιουργική θέληση έμπειρων σκηνοθετών πού είχαν άντιληφθή τούς αισθητικούς κανόνες τής νέας Τέχνης δημιούργησαν τά πρώτα άριστουργηματικά φίλμ. Για μένανε όμως Ιστορία του κινηματογράφου είναι ή Ιστορία ενός πραγματικού καλλιτέχνη του, κορυφαίου όλων τών καλλιτεχνών: του Τσάρλυ Τσάπλιν, πού με τήν βαθειά διαίσθηση του ανθρώπου πού πόνεσε ανάλυντας τό συναίσθημα πού προκαλεί ό πόνος άντικειμενικά, γέλιο - λύπη, δημιούργησε με μόνη αύτή τήν άρχή έκφράζοντάς τήν με τήν κίνηση και τή γκριμάτσα τήν άφθαστη και πραγματική Τέχνη του φίλμ. Δέν είναι άνάγκη νά διαβάση κανείς πολλά βιβλία και πολλή καλλιτεχνική κριτική για ν’ άντιληφθή τήν Ιστορία του φίλμ. Βλέποντας τά πρώτα έργα του Τσάπλιν πού παίζονται άκόμη και σήμερα μέχρι του τελευταίου έχει μπροστά του διάγλυψη τήν Ιστορία και τήν εξέλιξη του κινηματογράφου. Και αυτά μέν συμβαίνουν στο Παρίσι και

άλλο. Κάνουμε όμως και μείς κινηματογράφο — τελευταία μάλιστα παρακάνουμε — και χωρίς να κατορθώσουμε να ξεφύγουμε απ' τον τεχνικό πρωτογονισμό εξακολουθούμε να παρουσιάζουμε έργα «φαινόμενο» επάνω - κάτω σαν τὰ μπούτια τῆς χονδρο - Ρόζας. Έργα στερημένα από τὰ αισθητικά στοιχεία τῆς Τέχνης δὲν μπορούνε νὰ εἰπωθοῦνε ἔργα. Περίεργο δὲ εἶναι ὅτι στὸν τόπο μας δὲν λείπουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ γινότανε πραγματικοὶ καθοδηγηταὶ στὸ δύσκολο αὐτὸ εἶδος τῆς Τέχνης. Πρὸ μηνῶν διάβασα στὰ Καλλιτεχνικὰ Νέα μιὰ σειρά θαυμασίων ἄρθρων γραμμένων ἀπὸ τὸν κ. Σολωμό. Ὁ συγγραφέας μου εἶναι ἄγνωστος, δὲν ξέρω ἂν εἰδικὰ ἀσχολήθηκε μὲ τὸν κινηματογράφο. Ὡστόσο φαίνεται ὅτι κατέχει κατὰ βάθος τὴν κινηματογραφικὴ τέχνη καὶ οἱ συμβουλές του μπορούσαν νὰ χρησιμεύουνε ἄν μιὰ ἄριστη ἀφετηρία γιὰ τὴν ἐπίτευξη καλλιτεχνικοῦ ἀποτελέσματος. Μόνο μὲ προϋποθέσεις βαθεῖας κατανόησης τῶν αισθητικῶν κανόνων θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε καὶ μεις καλὰ ἔργα, ἔργα ἐξαγωγῆς ὅπως τοῦ Τσεχικοῦ, οὐγγρικοῦ κινηματογράφου. Τότε μονάχα θὰ στεριώνανε ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς μὲ τὴν προϋπόθεση γερῶν οἰκονομικῶν θεμελιῶν γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὸν ἀνγριο συναγωνισμὸ τῶν ξένων. Σήμερα βέβαια ξεγελοῦμε καὶ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ μομπότα ποὺ παρουσιάζουμε αὐριο ὅμως τὰ πράγματα θὰ εἶναι δύσκολα γιὰ τοὺς εὐκολοὺς κατακτητὲς Ταμερλάνους τῆς ὀθόνης. Ἄν δὲν συμμορφωθοῦμε, ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος τὸ μαρὸ τῶν 43 ἐτῶν θὰ γεράση νήπιο, καὶ θὰ πεθάνη ἀπὸ μαράζι χωρὶς νὰ μάθη οὔτε νὰ στέκεται, οὔτε νὰ περπατάει οὔτε νὰ μιλάει. Τὰ πικρὰ αὐτὰ λόγια τὰ γράφω γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν τὴν θέληση νὰ δημιουργήσουνε κάτι καλύτερο, κάτι θετικὸ καὶ μόνιμο καὶ ὄχι βέβαια γιὰ κείνους ποὺ τὰ ξέρουνε ὄλα. Αὐτοὶ ἄς μᾶς κάνουν τὴ χάρη νὰ μᾶς ἀγνοήσουνε.

Καὶ τώρα θὰ ἐπιχειρήσω παρακάτω νὰ κάνω μιὰ σύντομη ἀνάλυση τῶν στοιχείων τῆς κινηματογραφικῆς Τέχνης γιὰ νὰ δώσω ὅσο μπορῶ πιὸ ἀνάγλυφα τὸ καλλιτεχνικὸ τῆς νόημα.

Εἶπαμε παραπάνω πὼς ὁ κινηματογράφος δὲν εἶναι θέατρο καὶ γι' αὐτὸ στοιχεῖο του δὲν εἶναι ὁ λόγος, ὅπως δὲν εἶναι οὔτε ἡ ποίηση, οὔτε ἡ μουσική. Ὁ λόγος, ἡ μουσική, ὁ χορὸς τὰ τεχνικὰ καὶ μηχανικὰ μέσα, δὲν εἶναι παρά μόρια ὕλης ποὺ ἡ δημιουργικὴ πνοὴ τοῦ σκηνοθέτη θὰ μετουσιώσῃ σὲ Τέχνη τοῦ φιλμ. Γι' αὐτὸ κυριώτερο στοιχεῖο τῆς κινηματογραφικῆς Τέχνης εἶναι ὁ σκηνοθέτης. Στὸ θέατρο ἡ δουλειὰ τοῦ σκηνοθέτη εἶναι δημιουργικὰ περιορισμένη γιατί ἀναγκαστικά ἡ δράση τοῦ ἔργου ξετυλίγεται μέσα σ' ἓνα καθορισμένο χῶρο, τὸν ἀπαραβίαστο σκηνικὸ χῶρο, καὶ τὸ κείμενο τοῦ ἔργου δὲν ἐπιτρέπει καμμιὰ ἢ πολὺ λίγες ἐλευθερίες σ' αὐτόν. Στὸ θέατρο ὁ σκηνοθέτης δὲν ἐκφράζεται αἰσθητικὰ ὁ ἴδιος, ἐκφράζει τὸν συγγραφέα, παρουσιάζοντας ὅσο εἶναι μπορετὸ πλαστικώτερα, ἀνάγλυφα καὶ μορφικὰ τὸν στοχασμὸ του. Στὸν κινηματογράφο ὁ σκηνοθέτης ἐκφράζεται ὁ ἴδιος. Τὸ τελειωμένο σενάριο στὰ χέρια του δὲν εἶναι τίποτε παραπάνω ἀπ' ὅτι εἶναι ὁ πηλὸς στὰ χέρια τοῦ γλύπτη. Μ' αὐτὸ καὶ μὲ τὰ ἄλλα μέσα δημιουργεῖ. Χρησιμοποιώντας τὴν δυνατότητα τοῦ φακοῦ, ἀναλύει μιὰ κίνηση στὰ τμήματά της. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση δίνει μιὰ σύνθεση ζητώντας τὸ χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο, τὸ ἰσχυρὸ ἢ τὸ ἀπλό τὸ ἀπομονώνει καὶ ἔξω ἀπ' τὰ ὅρια τῆς πραγματικότητας δημιουργεῖ μὲ δικό του ὄλικο ἐκφραση, ἓνα ὀργανικὸ κομμάτι ζωῆς. Ἡ ἀνάλυση ἢ ἡ ἐκφραση συναισθήματος γίνεται στὴν ποίηση στὸ θέατρο μὲ τὸ λόγο, ἐνῶ ὁ ρεζισέρ ἐκφράζει τὸ ἴδιο συναίσθημα μὲ εἰκόνες διάφορες μορφικὰ ἀλλὰ ποὺ ἔχουνε ἐσωτερικὴ συγγένεια μὲ τὸ θέμα του.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Εμπρός!

Τῆς φουρτούνας ο πόθος τα πανιά νὰ φουσκώνει
καὶ νὰ λάμπουν οὐ θάλασσες στὴ χυτὴ χρυσοσκόνῃ
ποὺ σκορπίζει ἓνας ἥλιος λαμπρὸς.

Εμπρός! Δένουμ' ἀδρὰ

το κορμί - μας τ' ἀδύναμο στὸ μεσαῖο το κατάρτι
κι' ἡ ψυχὴ - μας ελεύτερη, δίχως διάκι καὶ ξάρτι
κλυδωνίζεται ολόφλογη στῶν παθῶν τα νερά.

Ὅλο νέοι γιὰ μας τόποι

καὶ παγίδες, στημένες γιὰ κουράγιο λειψό:
κάποια μάγισσα Κίρκη, λάγνα μια Καλυψὸ
καὶ μακριὰ γλυκαπάντοχη νὰ πονᾷ ἡ Πηνελόπη.

Μα ἡ γενναία καρδιά - μας τιμονιέρης στὸ διάκι
αψηφὰ κάθετί.

Γιὰ τ' ἀγνώριστα πάμε με χαρὰ δυνατὴ,
μπρος καὶ πίσω - μας κίντυνοι καὶ στὸ βάθος το Θιάκι.

- Μα Οδυσσεά, κουράστηκες, το τιμόνι βαραίνει
ἢ τα κύματα σουπνιξαν τὴν τρελλή - σου χαρὰ;
- Ἡ ψυχὴ - μου πὼς θάθελε, πὼς νὰ δει λαχταρὰ
ἀπ' το τζάκι, στὸ σπίτι - μου, τὸν καπνὸ ν' ανεβαίνει!...

ΑΡΗΣ ΒΕΝΕΤΗΣ

ΣΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΛΟ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ:

Φώτῃ Κόντογλου, Τέλλου Ἄγρα, Ν. Λαπαθιώτῃ, Μπράουνιγκ
(Μετάφραση: Σοφίας Μαυροειδῆ - Παπαδάκη), Ἑλλῆς Ἀλεξίου,
Ἡλία Ζιώγα, ἢ μελέτῃ ΑἰΣΘΗΤΙΚῆ ΚΑΙ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ τοῦ συνεργάτη μας Κώστα Χαραλαμπίδη κλπ. κλπ.

ΓΙΑΤΙ ΒΓΑΙΝΟΥΜΕ

Κάθε φιλολογικό περιοδικό που κυκλοφορεί πρέπει πρώτα να δικαιώνεται μέσα στη συνείδηση εκείνων που το βγάζουν, πρέπει δηλαδή να είναι αποτέλεσμα μιας έντονης ήθικης έπιταγής, που να δλοκληρώνεται και να έπισφραγίζεται έπειτα από την κοινωνική πράξη. Η βαθύτερη αίτια, που μάς έσπρωξε στην έκδοση του περιοδικού μας, είναι η αγάπη προς την Τέχνη κι' ακόμα προς τους νέους που «κάνουν Τέχνη», αφού κιόλας νέοι βγάζουν αυτό το περιοδικό.

Κι' η ψυχοσύνθεση των νέων της γενιάς μας, μιας γενιάς σφουρηλατημένης από τα γεγονότα δύο μεγάλων πολέμων, είναι μοναδική. Έχουν νιώσει βαθειά την τραγικότητα και το μεγαλείο των κοσμογονικών στιγμών που ζούμε, και προσπαθούν, μέσα στο χάος και την ρευστότητα των ήθικων και πνευματικών αξιών, να πάρουν μια θέση απέναντι στα μεγάλα προβλήματα της Τέχνης και της Ζωής.

Η άνησυχία είναι το ουσιαστικότερο γνώρισμα της γενιάς μας — μια άνησυχία γιομάτη από πολύμορφα δημιουργικά στοιχεία, μια άνησυχία που σημειώνει διαρκώς αποστασίες, αρχίζοντας από τις τελευταίες αγωνίες μιας τέχνης νεοκλασικής, μέχρι τις πρώτες σχισματικές εκκρήξεις μιας καινούργιας τέχνης, που, σπάζοντας τα στενά καλούπια της λογικής, προχωρεί ως την άλλοη αποκάλυψη των υπεραισθητών πραγμάτων.

Μέσα σ' αυτό τον τρικυμιώδη αναθρασμό δε θα ύψώσουμε έμεις την παντιέρα της α ή β σχολής, δε θα ζητήσουμε να επιβάλουμε τις προσωπικές απόψεις μας — που μπορεί να είναι και σφαλερές.

Στις στήλες μας θα δημοσιεύονται ποιήματα, διηγήματα, άρθρα, μελέτες και κριτικές με όποιονδήποτε «θέση», φτάνει να μάς ικανοποιούν αισθητικά.

Κι' έτσι φιλοδοξούμε να είναι το περιοδικό μας όχι προφήτης της μελλούμενης εξέλιξης, αλλά ένας τίμιος στίθος, που όλοι οι σοβαροί αγωνιστές θα βρίσκουν στοργική φιλοξενία, κι' ίσως κάτι να βγει απ' αυτόν τον άγωνα...

Έπειτα όμως απ' αυτές τις δηλώσεις άμεροληψίας, θα φανούμε και κάπου μεροληπτικοί, στη γλώσσα: καθαρεύουσα και «μιχτή» θα μάς βρουν αντίπαλους, αποφασισμένους να μην κάνουμε καμμιά παραχώρηση.

Τελειώνοντας, εύχαριστούμε όλους τους φίλους μας, που μάς βοήθησαν σ' αυτήν τη δύσκολη προσπάθεια, με συνεργασία, με ύλική βοήθεια ή με συμβουλές.

«ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΘΕΑΤΡΟ ΑΝΔΡΕΑΔΗ: Φρ. Λόνταλ, «Σύζυγοι με δοκιμή», κωμωδία σε τρεις πράξεις.

Κόντευε τώρα τελευταία να ξεχαστεί το σπάνιο χάρισμα που έχει η κ. Ανδρεάδη, να ξέρει να διαλέγει τα έργα του ρεπερτορίου της. Εύτυχως μάς το θυμίσε η κωμωδία του Φρ. Λόνταλ: «Σύζυγοι με δοκιμή». Βέβαια δεν πρόκειται για μεγάλης όλης έργο. Δε μάς έδωσε καμιάν ανάταση γι' ανώτερες της τέχνης σφαίρες, δε μάς μετάδωσε κανένα βαθύτερο μήνυμα και μήτε κέντρισε το στοχασμό και τη σκέψη μας. Είναι απλώς ένα εργάκι. Ξεκινάει από την όχι και πολύ πρωτότυπη κεντρική ιδέα, πως «ό άνθρωπος δύο πήρας φέρει...», και πως για να διορθώσουμε ένα μας ελάττωμα, χρειάζεται να υποχρεωθούμε για ένα διάστημα να υποστούμε το ίδιο ελάττωμα ενός άλλου προσώπου. Η υπόθεση πλέκεται γύρω σε δυο ζευγάρια, που η γυναίκα του ενός κι' ο άντρας του άλλου είναι φοβερά έγωιστές και νομίζουν όλο τον άλλο κόσμο γεννημένο μόνο και μόνο για να ικανοποιεί τις πιο βασανιστικές τους

έπιθυμίες. Η μεταξύ τους αντίπαθεια είναι βέβαια φυσική, όπως φυσική είναι κι' η κατάπληξη τους, όταν οι άλλοι δυο, δηλ. ο άντρας του πρώτου ζευγαριού κι' η γυναίκα του δεύτερου, μ' όλο που είναι τρομερά μ' αυτούς έρωτευμένοι, και σε κάθε τέτοια περίπτωση δε βλέπεις τίποτ' άλλο από προτερήματα, δε δέχονται να τους παντρευτούν, παρά μόνον αν τους αναγκάσουν να υποφέρουν για λίγες βδομάδες ο ένας τον άλλο, χωρίς καμιά με τον άλλο κόσμο δυνατότητα επικοινωνίας, κι' έτσι, με την αυτοπαθητική μέθοδο, να διορθωθούν. Ο συγγραφέας όμως, με την τέλεια γνώση της θεατρικής τεχνικής και με τον έξαιρετικά σπινθηροβόλο του διάλογο, κατάφερε να κρατήσει έντατικό το ενδιαφέρο του θεατή. Κανένα χάσμα στο χτίσιμο του έργου δεν παρατηρήθηκε, καμιά φράση, που να μην είναι πολύ έξυπνη, δεν άκούστηκε στις δυο ώρες που η παράσταση διαρκεί. Σπάνια βλέπουμε να προκαλείται τόσο συχνό κι' άβιαστο το γέλιο του κοινού, όχι από άστεία χοντροκομμένα ή από χυδαία υπονοούμενα, μα μ' έξυπνάτα εύρηματα και με μόνη τη θεατρική δράση.

Το έργο του Λόνταλ είχε την τύχη να έρμηνευτεί από ξεχωριστούς ήθοποιους. Η κ. Ανδρεάδη απόδωσε μ' έξαιρετικό μπρίο και κέφι το σύνθετο ρόλο της χαριτωμένης γυναίκας, που γίνεται αποκρουστική με τον άφορητο έγωισμό της. Μα κι' η δις Καλλιγιά κατάφερε να δώσει ανάγλυφο τον τύπο της έρωτευμένης κοπέλλας, που η μεγάλη της αγάπη καθόλου δεν την έμποδίζει να νιώσει καλά το χαρακτήρα του υποψήφιου άντρα της. Περίφημος ακόμα, με βαθειά μελετημένη και την παραμικρή του ρόλου του λεπτομέρεια, με τη δειλία του μεσόκοπου και καλόβολου έραστή ο κ. Γιαννίδης, που, όταν όμως άκούει, πως δεν ήταν μια σκόπιμη δοκιμασία της σταθερότητάς του ή απέναντι του διαγωγή της αγαπημένης του, έπαναστατεί και προτιμάει να καταστρέψει τ' όνειρο να την παντρευτεί, που για χρόνια πολλά το νόμιζε ασύλληπτη γι' αυτόν εύτυχία. Μόνη παραφωνία το παίξιμο του κ. Χόρν, που σου 'δινε την έντύπωση, ότι βλέπεις μια παράσταση του έλαφρού μουσικού θεάτρου. Τόσο έκνευριστικό ήταν το αδιάκοπο πήγαινε-έλα του πάνω στη σκηνή κι' οι άσυγκράτητες χειρονομίες του. Όσο και κακομαθημένος να 'ναι, όσο κι αν το γενεαλογικό του δέντρο έχει πρόσφατα μπόλιαστεί μ' άγενέστερα φυτά, δεν είναι πολύ βαθειές οι ρίζες του, δεν μπορεί ένας δούκας παρά ν' αντιμετώπιζε με πιότερη της έξωτερικής του παράστασης αυτοκυριαρχία κάθε δυσάρεστη και δύσκολη περίσταση, παρ' όσο το 'κανε κάθε τόσο και λίγο ο κ. Χόρν. Εύτυχως, που το πλούσιο ταλέντο του δίνει τη βάσιμη έλπίδα, πως θα μπορέσει πολύ γρήγορα να ξεχάσει τις κακές επιδράσεις της υπηρεσίας του στην επιθεώρηση και τη μουσική κωμωδία και να φορμαριστεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του θεάτρου της πρόζας.

Πολύ καλή η μετάφραση της κ. Κάρμα και αρκετά καλοίσθητη κι' η σκηνογραφία του κ. Άνδρ. Νομικού. Θέλω να πω το σκηνικό της δεύτερης και τρίτης πράξης, γιατί το σαλόνι της πρώτης το 'χουμε σε παλιότερο έργο ξαναδεί. Η ένδεχόμενη πρόφαση, πως θα 'ταν υπερβολική ή δαπάνη δυο έσωτερικών στο ίδιο ανέβασμα, δεν είναι αρκετή δικαιολογία για ένα θέατρο με αξιώσεις, μ' όλο που τη μεγαλώνει η όμορφιά της ξαναμεταχειρισμένης αυτής σκηνογραφίας.

Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ: «Ο Άνθρωπος με την Τσάπα» — ποιήματα. (Έκδοση Άρ. Ν. Μαυρίδη).

Μύρο γλυκό της ποταμιάς, του λόγγου, που γιόμισες το στίχο μου και μένα...

Έτσι τραγουδάει ο κ. Φοίβος Δέλφης σ' ένα από τα δεκαεννέα τραγούδια του, που άπαρτίζουν την τρίτη ποιητική του συλλογή, τον «Άνθρωπο με την Τσάπα».

Και πραγματικά: στο τομίδιο αυτό με τον άδρδ δεκαπεντασύλλαβο σπαρταράει μια ψυχή, που έζησε κι' ένωσε κατάθαθα την άγροτική ζωή.

Σε μια έποχή, που η ποίηση έχει καταντήσει η φράγκικος λεξιγρίφος ή παθολογική και πεισιθάνατη θρηνώδια, έρχεται το λεβέντικο, το γεμάτο ψυχική

ύγεια τραγούδι του κ. Δέλφη, να μάς θυμίση, πώς η παμπάλαιη ελληνική ποιητική παράδοση, που ξεκινάει από τα ήσιοδικά και θεοκριτικά χρόνια και που περνάει από το δημοτικό τραγούδι και τον Κρυστάλλη, δεν έσθυσε κι' ούτε βέβαια πρόκειται να σβύση, γιατί είναι αδιάσπαστα δεμένη με τη Φυλή μας, με το περιβάλλον, το χαρακτήρα μας, τις ασχολίες του λαού μας.

Από εκείνην τη γνήσια άρχοντική γενιά κρατάει κι' η ποίηση του κ. Δέλφη, που παρουσιάζει φανερά και τιμητικά τα σημάδια της πνευματικής κληρονομιάς: πίστη στη ζωή, δοξολογία του ιεροῦ μόχθου και του γονιμοποιού ιδρώτα, ρίζωμα σαν γερό δέντρο στη ζωοδότρα γῆ, φυσιολατρεία που φθάνει στον παγανισμό, έμμονή στον άγωνα, που άποτελεί την έντολή, το νόμο, αλλά και τη δικαίωση της ζωής. Κι' όλ' αυτά εκφράζονται όχι με τυφλή και δουλική μίμηση ή με κούφια ρητορεία: κάθε στίχος μαρτυρεί βαθειά δόνηση, δημιουργική προσωπικότητα, συνειδητό τεχνίτη.

... μέσα σου δούλευε ἡ ζωή τραχιά κι' ἡ ἀψία σου νιότη.
Εἶχες τὸ νοῦ ἀστροπέλεκο καὶ τὴν καρδιά τσελίκι,
σάν τ' ἄξιο σου τὸ σύνεργο, πού κυβερνοῦσες πλέρια.
Τὴ δύναμή σου θάμασα τοῦ ἀκούραστου κορμιοῦ σου,
τῶν ἀργασμένων σου χερῶν τὴν ἄδραξά στον ὄργο,
τὴν ἀστραπή σου τὴ ματιά, τὴ φλόγα τὴ διαφέντρα,
πού ζέσταινε σάν τὴ φωτιά τὸ μαλλιαρό σου στήθος,
σὰ λογγωμένο πουρναριά, πού ὁ γῆλιος τὸν φωτίζει.
Σ' αὐτὸ πανάρχαιης ζωῆς, πρωτόγονης καὶ πλάστρας,
τὴ δύναμή τῆς ξάνοιγμα, τὴ φουντωμένη μάζα.

«Χαρά, στὸν κόσμο δῶ τῆς γῆς, ὦ θεϊκή μου σίθα,
τὸν ὕμνο σου τῶρ' ἀντηχοῦν οἱ ζωντανὲς καρδιές μας...
Ζωή, τώρα σὲ γεύτηκα καὶ πῆρ' ἀπὸ τὰ χέρια,
σάν τὸ ψωμί μου τὸ πικρό, τὴ γέψη τῆς σκληράδας.
Ζωή, ζωὴ μολύμοχθη, τί θάταν δίχως σένα,
τώρα τὸ νιώθω, τίποτα, τάφος βουθὸς ὁ κόσμος,
χωρὶς τὰ χέρια τοῦτα ἐδῶ, τὰ πόδια καὶ τὰ νεῦρα,
οἱ χώρες τοῦτες, οἱ στεριές, οἱ θάλασσες, τὰ σπίτια...»

Κι' ἐδῶ, γιὰ ιδέες, τὰ χέρια σου μερώσανε τὸν τόπο
κι' ἀνάθλισαν κρύνερο κι' ἀπὸ τῆς γῆς τὰ σπλάχνα
δροσολογοῦν τὰ μάτια μας οἱ πράσινες φυτιές σου.

Πόση ήσιοδική και βιβλική ύφή δεν έχουν οι παραπάνω στίχοι του κ. Δέλφη! Και κάνουν να ξυπήση μέσα μας ο φυσικός άνθρωπος, ο παραστρατημένος, που τον έχει παθιάσει ο μηχανικός πολιτισμός.

Άλλοῦ ὁ διθυραμβικός αὐτὸς τόνος γίνεται ἀπαλὸς καὶ μεταβάλλεται σὲ νοσταλγία γιὰ τὴν εἰδυλιακὴ χωριάτικη ζωὴ, τοὺς ἀνοιχτόκαρδους ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, τὸ ἤρεμο ἀγροτικὸ τοπίο:

Χαίρετε, βράχια μου μαθιά κι' ἀγροτικὴ γαλήνη,
σ' ὀλόλευκα ἐρημόκλησα στέναχτικές καμπάνες,
λεῦκες ψηλές κι' ἀστραφτερές, φῶς, εὐωδιά καὶ κρίνοι,
λειτουργικὸ ἀχολόισμα στὶς μακρυσμένες στάνες.

Κι' ἄλλοῦ τὸ τραγούδι διαπνέεται ἀπὸ μιὰ γνήσια θεοκριτικὴ διάθεση — βαρρείς κι' εἶναι ἕνα μαστορικὰ μεταφρασμένο εἰδύλλιο τοῦ ἀρχαίου Βοιωτοῦ.

Ἐδῶ οἱ ἀνάσες τῶν ἀνθῶν κι' ἡ βαρβατίλα
τοῦ κοπαδιοῦ με τῆς λυγιάς τὰ μασκοῦρία
τὸν Πᾶνα τὸν τραγόποδα ξυπνᾶ στὸ σῶμα,
πού πίσω ἀπ' τὰ καλάμια παραστέκει
κι' ὄλο κρυφοκοιτᾶ μέσ' ἀπ' τὶς δάφνες.

Ἔτσι ἄδρῆ, ἄρρενωπῆ, γνήσια ἑλληνικὴ καὶ πηγαία εἶν' ὅλη ἡ τελευταία ποιητικὴ συγκομιδὴ τοῦ κ. Φοῖβου Δέλφη. Μόνο, κάπου - κάπου παρουσιάζει μερικά λεκτικὰ καὶ στιχουργικὰ μικροψεγάδια, πού, ὅσο νᾶναι, μειώνουν τὴν κατὰ τὰ ἄλλα ἀρίστη αἰσθητικὴν ἐντύπωση, ὅπως οἱ συγκοπές (ἀδελφοποῖ, φραγκοσκιά), οἱ κακὸς ἄφαιρέσεις κι' ἐκθλίψεις (π' τὰ χρόνια, π' τὰ λάλια).

οἱ παρατονισμοὶ (ἀσημοφύλλα, τοῦ ποτάμου), οἱ χασμωδίες (καὶ τῆς ζωῆς μου ἔζησα τὸ πλάνο παραμῦθι — τῆς ἁρμονίας ὁ αὐλὸς) καὶ μιὰ - δυὸ μετρικὲς ὑπερβασιές.

ΑΣΤΕΡΗ ΚΟΒΒΑΤΖΗ: «Ἐπεισόδια» — διηγήματα. (Ἐκδοσὴ Ἄρ. Ν. Μαυρίδη).

Πολὺ σπάνια μούχει συμβῆ, νὰ πάρω στὰ χέρια μου ἕνα λογοτεχνικὸ βιβλίον — ἀκόμα κι' ὀλιγοσέλιδο — καὶ νὰ τὸ διαβάσω μιὰ καὶ καλὴ, ὡς τὸ τέλος, με τὸ ἴδιο ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον, κι' ἔπειτα νὰ τὸ κλείσω με τὸ συναίσθημα ἐκεῖνο, πού δοκιμάζουμε, ὅταν ἕνας ἀγαπημένος καὶ γοητευτικὸς συνομιλητῆς μας, πού μάς κρατοῦσε ὥρα πολλὴ δεσμώτη τῶν χειλιῶν του, μάς λέει τὸ «καληνύχτα!» καὶ χάνεται στὸ βραδυνὸ μούχρωμα.

Αὐτὸ μού παρουσιάστηκε με τὰ «Ἐπεισόδια» τοῦ κ. Ἀστέρης Κοββατζῆ — τὴ σειρά τῶν ἑξῆ μεγάλων διηγημάτων, πού κυκλοφόρησε τώρα τελευταία.

Βέβαια, ὅσοι θεωροῦν σάν πρωταρχικὰ στοιχεῖα κάθε λογοτεχνήματος κι' ἰδιαιτέρως τῶν πεζογραφημάτων τὴν αὐστηρὴ κι' ἀρχιτεκτονημένη μορφή καὶ τὸ ζωντανὸ καὶ κρουστὸ μῦθο, θὰ ἐκφράσουν μερικές ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴ νέα ἐργασία τοῦ κ. Κοββατζῆ. Μὰ νομίζω, ὅτι ἡ ἔλλειψη ἢ ἡ κάποιον παραμέλησις αὐτῶν δὲν βλάπτει: ὅταν ὁ δημιουργὸς ἔχη κάτι νὰ πῆ καὶ ξέρῃ νὰ τὸ διατυπώσῃ, τ' ἄλλα ἔρχονται σὲ δευτέρῃ μοῖρα. Ἐπειτα, τί νὰ τὴν κᾶνης τὴν περίτεχνη φόρμα καὶ τὸν ὀλοκληρωμένο μῦθο, ὅταν ὁ πεζογράφος δὲν ἔχη τὸ χάρισμα νὰ ὑποβάλῃ στὸν ἀναγνώστη του τὰ συναισθήματα πού τὸν κυριεύουν, ὅταν δὲν μπορῆ νὰ τὸν συγκινήσῃ;

Κι' αὐτὸ, καθὼς εἶπα, τὸ κατορθώνει ὁ κ. Κοββατζῆς με τὸ παραπάνω: Αἰσθάνεσαι, διασβάζοντας τὰ διηγήματά του, νὰ σὲ δένη μ' αὐτὸν ἕνα πνεῦμα ἐμπιστοσύνης καὶ οἰκειότητος. Σοῦ δημιουργεῖ μιὰν ἀτμόσφαιρα λυρισμοῦ, ὀνείρου, γοητείας, φαντασιώσεως καὶ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃς, ἀφήνεσαι νὰ σὲ ὀδηγήσῃ, ὅπου αὐτὸς θέλει — σὲ συγκινεῖ.

Δὲν ξέρω ἀκόμα, ἂν ὁ καλλιτέρας καὶ τεχνικώτερος τρόπος εἶναι νὰ ξεπηδάῃ ἀβίαστα ἢ ποίηση ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς, ἔτσι ὅπως τὸ κατορθώνουν, με τὴ μαστορικὰ ἀπλὴ καὶ λιτὴν ἀφήγησι, οἱ διαλεχτοὶ πεζογράφοι, χωρὶς τὴν ἐμβόλιμην ἀγλύ, τὴν ἀπαλὴ ποιητικὴ νέφωση, τὴν ἐνδιάθετη λυρικὴν — ἂς ποῦμε — ὑπόκρουση, πού μεταχειρίζεται ὁ κ. Κοββατζῆς. Μὰ μού φτάνει, ὅτι ὁ δευτέρας αὐτὸς τρόπος εἶναι αὐθόρμητος καὶ πηγαῖος, ὅτι ποτὲ δὲν προσεγγίζει τὴν ἀκρότητα, ὅτι δὲν ἀποσκεπάζει, ἀλλ' ἀντίθετα ἐξαιρεῖ τὴν πραγματικότητα κι' ὅτι χαρίζει πλέρια τὴν αἰσθητικὴν χαρὰ — τὴ λύτρωση ἐκείνη, πού ἀποτελεῖ τὴ δικαίωση κάθε καλλιτεχνικῆς προσπάθειας.

Πάντως, ὁ «Τελευταῖος Πετροπόλεμος», πού μαζί με τὸν ψυχογραφικώτατον «Τρελλὸ» ἀποτελεῖ τὸ καλλίτερον καὶ πιὸ ἀρχιτεκτονημένο διήγημα τῆς συλλογῆς αὐτῆς κι' ἀκόμα ἕνα πανοραμικὸν ξεδίπλωμα τῆς παιδικῆς ψυχῆς, μάς δείχνει, ὅτι ὁ κ. Κοββατζῆς, σάν καλὸ παλληκᾶρι, «ξέρει καὶ τ' ἄλλο μονοπάτι».

ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: «Ὁ Παράδοξος Γκόζλος» — διηγήματα. (Ἐκδοσὴ περιοδικοῦ «Ἡὼς»).

Ὁ κ. Ναπ. Παπαγεωργίου, ὕστερ' ἀπὸ τοὺς τόμους διηγημάτων «Ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους» καὶ τὸ «Μπαμπᾶ Ἀφασία» καὶ τὸ μυθιστόρημα «Τὸ μάγο σπίτι», μάς δίνει τώρα σὲ τόμο ἄλλα δέκα διηγήματα, πού τὰ τιτλοφορεῖ ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς συλλογῆς «Ὁ Παράδοξος Γκόζλος».

Δὲν ἔχω ὡς τώρα διαβάσει τὴν προηγούμενη ἐργασία τοῦ κ. Παπαγεωργίου. Μὰ ἡ τωρινὴ μαρτυρεῖ ἕνα γερὸ πεζογραφικὸν ταλέντο, ἀπόλυτα γνώστη τῶν μουσικῶν τῆς τέχνης: θέμα, ὕφος, ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωσις, ψυχολογία καὶ κίνησις προσώπων, διάλογος, πλοκή, περιγραφή τοῦ περιβάλλοντος — ὅλα, σὲ μαστορικὴ σύνθεσι, μάς δίνουν τὸ κάθε διήγημα τῆς συλλογῆς του, πού ἀποτελοῦν ἕνα δεμένο κι' ἁρμονικὸν δεκάπτυχο. Καὶ τὸ δεκάπτυχο αὐτὸ ἔχει τὴν ἴδια ψυχολογικὴν ἀτμόσφαιρα, τὸ ἴδιο μοτίβο, χωρὶς καθόλου νὰ καταντᾶ κουραστικὸν καὶ μονότονον ἢ ἀποκρουστικόν: ὅλοι σχεδὸν οἱ ἥρωες τῶν διηγημάτων τοῦ κ. Παπαγεωργίου φλογίζονται ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴν λαχτᾶρα, πού καθέννας τοὺς ἐκδηλώνει κατὰ τὸν τρόπο του, ἀνάλογα με τὸ φύλον του, τὴν κοινωνικὴν του θέσι καὶ τὴν ψυχροσύνησιν του.

Όμως όλοι αυτοί οί ήρωες, πού έξ αίτίας τών άνικανοποίητων όρμών τους έχουν μιá κάποια παραδοξότητα, μιá «λόξα», στο βάθος είναι άγαθοί και βρίσκουν τήν ψυχική δύναμη νά μετουσιώνουν τις άπωθημένες έπιθυμιές τους σε άγνό και συγκινητικό λυρισμό ή νά πειθαρχούν καρτερικά στις προσταγές τής μοίρας και τής ζωής. Κι' όλοι τους — χωρίς νά εξαιρεθώ ούτε αυτός ο Σάτυρος Τάδε, πού πióτερο άπ' όλους έχει μέσα του άχαλίνωτο τó δαίμονα τού σαρκικού πόθου — έχουν τόσην άνθρωπιá, πού τραβούν άπ' τήν άρχή τή συμπάθειά μας και μäs κάνουν παραστάτες των στις ψυχικές του περιπέτειες.

Τις περισσότερες όμως συνθετικές ικανότητες άπό όλα τά διηγήματα τού κ. Παπαγεωργίου παρουσιάζει ο «Παράδοξος Γκόζλος», πού χωρίς άμφιβολία άποτελεί ένα άπό τά καλλίτερα νεοελληνικά διηγήματα.

Τελειώνοντας, έχω νά παρατηρήσω, πώς δέν βρίσκω διόλου άξιοκατάκριτη τήν προσπάθεια τού συγγραφέα νά καθάρισή τó λεκτικό του άπό μερικές ξενικές ή κακόηχες λέξεις, χρησιμοποιώντας αντίστοιχες καθαρευουσιάνικες. Όσο νάιναι, ή καθαρύουσα είναι γνήσια ελληνική γλώσσα και δέν είναι φρόνιμο ν' άρνηθούμε μερικά στοιχεία της, όπου τούλάχιστο έχουν τρυπώσει ξενόγλωσσα.

ΓΕΡ. Π. ΑΜΠΑΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ

(Άναγγέλλουμε τά έντυπα πού παίρνουμε σε ένα άντίτυπο, και κρίνουμε τά βιβλία πού παίρνουμε διπλά).

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ. Ό Άνθρωπος με τήν τσάπα (Έκδότης Άρ. Ν. Μαυρίδης). ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ. Ό Παράδοξος Γκόζλος (Έκδοση Περιοδικού «Ήώς». ΑΣΤΕΡΗ ΚΟΒΒΑΤΖΗ. Έπεισόδια (Έκδότης Άρ. Ν. Μαυρίδης). ΓΙΑΝΝΗ ΤΡΙΚΚΗ. Τó βιβλίό τής Έρωμένης. ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ. Ό Θεός Κόνανος και τó μοναστήρι τó λεγόμενό Καταθύθιση (Εικονογράφηση τού συγγραφέα. Έκδοση τού Σπύρου Νικολόπουλου). ΦΙΛ. ΚΑΤΣΙΠΗ. Σβυσμένες Φλόγες (Έκδότης Άριστ. Ν. Μαυρίδης). ΓΙΑΓΚΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ. Ό Βελουδένιος Κούκος (Έκδότης Άριστ. Ν. Μαυρίδης).

* Τις ήμέρες αυτές, άνοιξε τó «Σπίτι τού Φιλότεχνου» (όδος Άκαδημίας). Πρόκειται για μιá διαρκή έκθεση, πού συνεχώς θά άνανεώνεται. Κιόλας έκθέτονται άντιπροσωπευτικά έργα τών πιό γνωστών μας καλλιτεχνών: τού χαράκτη Γιάννη Κεφαλληνού, τών ζωγράφων Θεοδωρόπουλου, Βασιλικιώτη, Αστεριάδη, Βιτωρόρη κ. ά., και τών γλυπτών Άπάρτη, Παπά κ.λ.π. Για τήν εργασία άυτή πού όφείλεται στην κ. Μώρ, θάσχοληθούμε στο έρχόμενο φύλλο μας πλατύτερα.

* Με χαρά μας μαθαίνουμε τó άνοιγμα τής Έθνικής Βιβλιοθήκης και τής Βιβλιοθήκης τής Βουλής τις άπογευματινές ώρες. Ήταν κάτι πού χρειαζόταν πάντα, μá πιό πολύ άκόμα τώρα, πού και τά βιβλία είναι άκριβά κι' ή δίψα για πνευματικές γνώσεις περισσότερη.

* Μαθαίνουμε ότι ο έκδοτικός οίκος Άρ. Μαυρίδη έτοιμάζει τή Φιλολογική Πρωτοχρονιά τού 1944, με πλούσια ύλη γραμμένη άπ' τούς καλύτερους σύγχρονους λογοτέχνες.

Τύποις: Τυπογρ. Καταστήματα πρώην «Πυρός», Ίερά Όδός 61. Τηλ. 593-354.

Άπό τις 15 Αύγουστου κυκλοφορεί

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

Τό περιοδικό πού φιλοδοξεί νά δώσει στις σελίδες του ό,τι έχει νά παρουσιάσει ή Τέχνη στην Έλλάδα.

Συνεργάζονται:

Οί κορυφαίοι τών Έλληνικών Γραμμάτων.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

Η ΑΤΤΙΚΗ ΙΡΙΣ

Με συνεργασία παλαιών και νέων λογοτεχνών.

Ο ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΑΡ. Ν. ΜΑΥΡΙΔΗ

Έτοιμάζει τή

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ 1944

Κυκλοφόρησε: ΤΗ ΝΕΑ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΒΥΣΜΕΝΕΣ ΦΛΟΓΕΣ

Τού Φ. ΚΑΤΣΙΠΗ

ΜΕ ΕΚΛΕΚΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Διευθυντής: ΘΑΝ. ΤΣΟΓΚΑΣ

Κυκλοφορεί

τό νέο τεύχος τού Περιοδικού

«**ΝΕΟΤΗΣ**»

Με ποικίλλη έκλεκτή συνεργασία

Τό ΝΕΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ:

ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Έρχεται νά συμπληρώσει ένα μεγάλο κενό.

Ο ΠΑΡΑΔΟΞΟΣ ΓΚΟΖΛΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ

(Έκδοση Περιοδικού ΗΩΣ)

Γιάγκου Περίδη

Ο ΒΕΛΟΥΔΕΝΙΟΣ
ΚΟΥΚΟΣ

Διηγηματάς

ΕΚΔΟΤΗΣ : ΑΡΙΣ. ΜΑΥΡΙΔΗΣ